

Janez Pavel II.

•
Apostolsko pismo
GOSPODOV DAN
•

Cerkveni dokumenti
78

Janez Pavel II.

Apostolsko pismo
GOSPODOV DAN

Družina
Ljubljana
1998

CERKVENI DOKUMENTI 78

Janez Pavel II., Apostolsko pismo GOSPODOV DAN. Naslov izvirnika: Giovanni Paolo II., LETTERA APOSTOLICA DIES DOMINI, Libreria Editrice Vaticana, Citta del Vaticano 1998. Prevod: Bogdan Dolenc. Redakcija: Rafko Valenčič. Lektorica. Marija Bratina. Oprema: Lucijan Bratuš.

Zbirko CERKVENI DOKUMENTI izdaja Družina, d. o. o. Glavni in odgovorni urednik: Rafko Valenčič. Uredništvo: Trubarjeva 80, 1000 Ljubljana. Uprava: Družina, d. o. o., Krekov trg 1, 1000 Ljubljana, SLO. Za založbo: dr. Janez Gril.

Tisk: Tiskarna Ljubljana, novembra 1998.

CIP - Kataloški zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

263.3

JOANNES Paulus II, papež
Apostolsko pismo Gospodov dan / Janez Pavel II. ; [prevod Bogdan Dolenc]. - Ljubljana : Družina, 1998. - (Cerkveni dokumenti, ISSN 1318-1262 ; 78)

Prevod dela: Lettera apostolica Dies Domini

ISBN 961-222-209-6

I. Janez Pavel II, papež glej Joannes Paulus II, papež
79325952

Po mnenju Ministrstva za kulturo z dne 16. 11. 1998 št. 415-46/98 spada publikacija Novi duhovni poklici za novo Evropo med proizvode, za katere se obravnava 5% davek od prometa proizvodnje.

NEDELJA - GOSPODOV IN ČLOVEKOV DAN

UVODNA BESEDA

Na binkoštno nedeljo, 31. maja 1998, je papež Janez Pavel II. podpisal apostolsko pismo Gospodov dan (*Dies Domini*), ki govori o pomenu in praznovanju nedelje. Pismo je bilo objavljeno v torek, 7. julija 1998. V letu Svetega Duha in v drugem letu priprave na jubilej leta 2000 je prav, da kristjani premislimo, kakšen pomen ima nedelja za vero in naše krščansko življenje. Pri spoznavanju verske vsebine in bogastva nedelje ima dvatisočletno krščansko izročilo o nedelji pomembno vlogo. Janez Pavel II. je kot krakovski škof in pozneje rimski papež pogosto obiskoval župnije in tako izročilu pridružil tudi svoje izkustvo nedelje.

Teološki in pastoralni pomen nedelje je koncil izrazil z besedami: »Velikonočno skrivnost, ki se po apostolskem izročilu opira na dan Kristusovega vstajenja, obhaja Cerkev vsak osmi dan: ta dan se po pravici imenuje Gospodov dan ali nedelja. Ta dan se morajo namreč verniki zbrati, da se ob poslušanju božje besede in z udeležbo pri evharistiji spomnijo trpljenja, vstajenja in poveličanja Gospoda Jezusa, ter se zahvalijo Bogu, ki jih je »prerodil za živo upanje po vstajenju Jezusa Kristusa od mrtvih« (1 Pt 1, 3). Zato je nedelja prvi in glavni praznični dan, ki ga je treba pobožnosti vernikov oznanjati ter vneto priporočati, da bo postal tudi dan veselja in počitka« (Konstitucija o svetem bogoslužju, 106).

Ob izvolitvi za papeža, 16. oktobra 1978, je Janez Pavel II. nagovoril svet z besedami: »Ne bojte se! Odprite vrata Kristusu!« V apostolskem pismu Gospodov dan ponavlja ta klic: »Ne bojte se dati svojega časa Kristusu!« (7) To je čas počlovečenja, svetlobe in upanja. Takšen klic je še kako potreben v času, ko nedelja zgublja svoj prvotni pomen. Res je, da ima praznovanje nedelje tudi danes številne pozitivne in pristno človeške prvine, kot so: čas za odmor in počitek, za kulturne

in družabne dejavnosti, čas za poglobitev družinskih in prijateljskih vezi. Toda nedeljo ogrožajo tudi hude nevarnosti: nove družbeno-ekonomske razmere, ki so delovni čas raztegnile tudi na nedeljo, konec tedna (week-end) mnogi razumejo kot čas, ki ga bodo preživeli daleč od kraja bivanja in dela; razne politične, kulturne, družbene in športne prireditve pogosto ovirajo primarno obhajanje nedelje. Sodobni človek rad praznuje; vprašanje je, ali zna praznovati tako, da je to izraz presežne dimenzije njegovega bivanja. Vedno manjša udeležba pri nedeljski maši, značilna za številne dežele, je posledica družbenih sprememb in nove kulture, ki slabi versko prepričanje in človeka odtujaše njemu samemu. Tudi pomanjkanje duhovnikov, ki bi z obhajanjem evharistije ljudem pomagali ohraniti verski in človeški značaj nedelje, je dodaten vzrok za razvrednotenje nedelje. Sodobni človek je utrujen od dela, pehanja za uspehom in napredkom, še bolj pa je utrujen zaradi pomanjkanja smisla življenja, ki ga more na svoj način dati ravno pristno obhajanje nedelje.

V povezavi s svetopisemskim sporočilom in dvatisočletno krščansko tradicijo želi apostolsko pismo Gospodov dan priklicati v spomin tiste verske in človeške razsežnosti nedelje, ki bodo nagovorile današnjega človeka. V petih poglavjih, ki nedeljo opredeljujejo kot Gospodov in Kristusov dan, kot dan Cerkve in dan človeka ter dan, ki je nad vsemi dnevi, je razložen teološki nauk in zgodovinski razvoj praznovanja nedelje, hkrati pa na zelo neposreden način prikazan človeški in pastoralni pomen slavljenja nedelje.

1. Nedelja – Gospodov dan. Za razumevanje nedelje je potrebno najprej priklicati v spomin svetopisemsko poročilo o stvarjenju sveta. Po šestih dnevih ustvarjanja je Bog »sedmi dan (šabat) dokončal delo, ki ga je naredil, in počival je sedmi dan od vsega dela, ki ga je storil. In Bog je blagoslovil sedmi dan in ga posvetil« (1 Mz 2, 2-3). Svetopisemski pisatelj občuduje Boga in njegovo stvarstvo. Vse, kar je ustvarjeno, je »bilo (zelo) dobro« (prim. 1 Mz 1, 10.12.18.21.25.31). Božji odnos do stvarstva je odslej vzorec, po katerem mora ravnati človek, ki mu je Bog zaupal stvarstvo, naj mu gospoduje in ga dopolnjuje (prim. 1 Mz 1, 28). To je »evangelij dela« in človeškega napredka (Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu, 1981, 25). Posebno in prvenstveno mesto člo-

veka v stvarstvu določa tudi njegov odnos do stvarstva: biti božji namestnik in gospod.

Ko svetopisemski pisatelj govori o tem, da je Bog po šestih dneh ustvarjanja »počival od vsega svojega dela« (1 Mz 2, 3), ne misli na utrujenost Boga, marveč s tem pokaže na tisto razsežnost božjega življenja, ki izraža veselje nad lepoto stvarstva. Sobota, dan božjega počitka, je podoba božjega gospostva nad vsem, kar je ustvarjeno; je praznik zaveze Jahveja s človekom in stvarstvom. Sobota je dan, ki daje vsem drugim dnevom njihov pravi pomen in smisel. Človek se zaveda, da je ustvarjen od Boga in za Boga; prav tako tudi vse stvarstvo, kozmos in čas. V človekovi hvalnici Bogu je izražena hvalnica vsega stvarstva. Tako je sobota v zgradbi Stare zaveze vrhunec človekovega bivanja in bivanja vsega stvarstva. Še preden človek dela, naj se zaveda, kaj njegovo življenje in delo pomenita. To lahko spozna iz božjih del. Človekovo delo je delo v Gospodu, njegov počitek je počitek v Gospodu. Prvenstveni smisel vsemu daje Bog, ne človek; počitek ni prekinitev dela, marveč slavljenje božjih del; je podoba tistega bivanja v Bogu, ki se bo uresničilo ob koncu časov, ob večnem prazniku, ki je bivanje z Bogom.

2. Nedelja – dan vstalega Kristusa. Kar je Bog uresničil po stvarjenju, je v Kristusu dopolnjeno po odrešenju. Od sobote, ki je v starozaveznem sporočilu sedmi dan, prehajamo prvemu dnevu tedna, nedelji, ki je Kristusov vstajenjski dan. Novozavezna poročila govore, da se je vstajenje zgodilo »prvi dan v tednu« (prim. Mk 16, 2.9). Na isti dan se je Jezus prikazal učencema na poti v Emavs (prim. Lk 24, 13-35) in dvanajsterim apostolom (prim. Lk 24, 36). Na nedeljo je prišel Sveti Duh nad zbrane apostole (prim. Apd 2, 1); tedaj so bili mnogi krščeni (prim. Apd 2, 41). Od vsega začetka so kristjani obhajali nedeljo v spomin na Kristusovo vstajenje. Odslej je »Gospodov dan« razpoznavno znamenje za kristjane, ki so ga zabeležili tudi poganski pisatelji. Tako zgodovinar Plinij Mlajši pravi, da se kristjani »zbirajo na določen dan pred sončnim vzhodom in prepevajo hvalnice Kristusu kot Bogu« (Pisma, 10, 96, 7). Tedanjemu rimskemu in grškemu svetu je bilo takšno praznovanje tuje. V nekaterih krščanskih skupnostih so še vedno obhajali tudi sobotni dan, ko so se judje zbirali v sinagogah k branju in razlagi Svetega pisma.

Razmerje med judovsko soboto in krščansko nedeljo je spodbudilo živahne teološke razprave o pomenu starozavezne sobote oziroma novozavezne nedelje. Kristjani so sprejemali nedeljo kot »novo stvarjenje«, ki jih spominja, da so s krstom ustali k novemu življenju. Tako se je tudi na tem področju uresničil dopolnilni značaj nove zaveze.

Nedelja izraža še druge teološke vsebine. Tako cerkveni očetje nedeljo imenujejo »osmi dan«, to je dan, ki označuje večnost – prihodnost, ki nikoli ne mine. Sv. Avguštin jo označuje kot poslednji čas, kot »mir v počitku, mir sobote, mir brez večera« (Izpovedi, 13, 35). Prav tako je nedelja dan Kristusa, Luči. Kristus je resnična »luč sveta« (Jn 9, 5), ki »razsvetljuje vsakega človeka« (Jn 1, 9). Nedelja je tudi dan Svetega Duha, ki je na prvi dan v tednu prišel nad apostole in nadnje razlil svoj ogenj in darove (prim. Apd 2, 23). Iz naštetih vsebin nedelje je lažje razumeti, zakaj je nedelja »dan vere«, tiste vere, ki jo verniki z obhajanjem izražajo, pa tudi vere, ki se v obhajanju potrjuje in hrani. Pri nedeljski evharistiji kristjani izpovedujejo svojo vero, obnavljajo krstne obljube in pripadnost Kristusu. Kljub sedanjim težavam glede praznovanja nedelje, le-ta je in ostane znamenje kristjanove identitete. Temu namenu pa morata tudi kateheza in pastorala namenjata še večjo pozornost.

3. Nedelja – dan Cerkve. Kristusova obljuba: »Jaz sem z vami vse dni do konca sveta« (Mt 28, 20) se uresničuje na poseben način v obhajanju evharistije, ki je spomin in stalno ponavzočenje Kristusa v zbranem občestvu. Krščanski poklic je osebni klic, vendar vedno tudi klic v občestvu Cerkve, ki je občestvo Kristusovih učencev. Zato je »nedeljsko obhajanje Gospodovega dneva in Gospodove evharistije središče življenja Cerkve« (Katekizem katoliške Cerkve, 2177). Med nedeljskim in vsakdanjim obhajanjem evharistije ni razločka, saj vrednost evharistije ne izhaja iz časovnega merila, marveč iz Kristusa, ki je vedno in povsod pričujoč. Nedeljska maša zbira vse božje ljudstvo, ki se na poseben način spominja Gospodove smrti in vstajenja; je prostor, kjer se Cerkev zbira in hkrati uresničuje. Vsako občestvo, združeno pri maši, je združeno tudi z vesoljno Cerkvijo. To izražajo mašna besedila, prošnje vernikov, spomin papeža, škofov, verujočih, iskalcev resnice in vseh ljudi. Nedeljska maša mora biti v središču vse dejavno-

sti župnije, čemur so podrejene vse druge dejavnosti. To velja tudi za razne skupine in gibanja, ki naj se ob nedeljah udeležijo skupnega evharističnega bogoslužja. Cerkev, zbrana pri maši na konkretnem kraju, je »zakramenta za notranjo zvezo z Bogom in za edinost vsega človeškega rodu« (Dogmatična konstitucija o Cerkvi, 1).

V evharističnem bogoslužju sta vernikom dani na voljo miza božje besede in miza kruha življenja. Ni dovolj božjo besedo brati ali poslušati. Pismo priporoča, naj razlago nedeljske božje besede in druge dele evharistije (prošnje, petje) duhovniki in drugi sodelavci pripravljajo že med tednom. Vsi se morajo zavedati, da v moči svoje poklicanosti »darujejo Bogu božjo žrtev in z njo sami sebe; tako vsi, ne sicer enako, temveč vsak na drugačen način, izvršujejo svojo vlogo v liturgičnem opravilu« (Dogmatična konstitucija o Cerkvi, 11). Miza evharističnega kruha ponavzočuje Kristusovo podaritev človeku; je znamenje, da je naša človeška narava deležna božje narave. »V evharistiji postane Kristusova daritev tudi daritev udov njegovega telesa« (Katekizem katoliške Cerkve, 1368), zato je evharistija vedno klic k službi bližnjemu po vzoru Kristusa. To je čas za poglobitev družinskih, prijateljskih in družbenih odnosov, za pogovor in druge pobude, tudi za različne oblike molitve in pogovora o verskih vprašanjih.

Pismo posebej razlaga pomen zapovedi udeležbe pri nedeljski maši. Za prve kristjane je to bila samo po sebi umevna dolžnost, za katero so bili pripravljene sprejeti pregarjanje in trpljenje. Njihovo ravnanje je izhajalo iz prepričanja, da kot kristjani ne morejo živeti brez svetih skrivnosti. Šele pozneje je Cerkev zaradi opuščanja maše postavila zapoved obvezne udeležbe. Bolj kot poudarjanje zapovedi je danes potrebno, da kristjan spozna pomen nedelje za njegovo povezanost s Kristusom v krščanskem občestvu. Škofje imajo vsa pooblastila in dolžnost, da vernikom omogočijo udeležbo pri maši ob sobotah zvečer, na večer pred prazniki in da duhovnikom dovolijo imeti ob nedeljah več maš, glede na potrebe vernikov. V primerih, ko so verniki zaradi različnih razlogov zdoma, naj se udeležijo nedeljske maše v kraju, kjer se trenutno zadržujejo. Krajevno občestvo naj jim pokaže svojo naklonjenost, sami pa z udeležbo pri maši dajejo pričevanje zvestobe. V krščanskih občestvih, kjer ni stalnega duhovnika, naj ško-

fje poskrbijo, da bo vernikom čim pogosteje omogočeno biti pri nedeljski maši ali pri posebej pripravljenem bogoslužnem opravilu. Spremljanje maše po radiu ali televiziji je dobrodošlo za vse tiste, ki zaradi starosti, bolezni ali drugih razlogov ne morejo biti pri maši. Drugi pa so se dolžni osebno udeležiti nedeljske maše.

4. Nedelja – dan za človeka. Nedelja je dan veselja, ki ga vliva resnica o Kristusovem vstajenju. Kakor so se »učenci razveselili, ko so videli Gospoda« (Jn 20, 20), tako se sedaj veselijo kristjani. Veselje je evangelijska vrednota in obljuba (prim. Jn 16, 20; 17, 13), po kateri človek hrepeni; je dar Svetega Duha (prim. Rm 14, 17). Nedelja je poseben vir in razlog veselja, ki ga imenujemo krščansko veselje in je hkrati tako človeško. Zakon veselja je zapisan globoko v človekovo notranjost. Nedelja je dan veselja, dan, ki izraža in prinaša veselje. Takšno veselje je izraženo v dejstvu, da je kristjan odrešen človek, da je po božjem načrtu gospod stvarstva, stvari in časov. Svoje gospostvo in veselje človek izraža tudi v počitku. Dalj časa je bila nedelja za kristjane predvsem dan za obhajanje bogoslužja, medtem ko se je kot dan počitka uveljavila šele postopoma. Kristjani so namreč živeli v poganski kulturi, ki je čase in praznovanja obhajala na drug način. Šele v 4. stoletju so v rimskem imperiju uvedli sedanji tedenski ritem.

V svetopisemskem sporočilu sta tako delo kot počitek sveta stvar; oboje je del božjega zakona (prim. 1 Mz 2, 2-3; 2 Mz 20, 8-11). Počitek je z ene strani znamenje človekovega gospostva nad naravo, z druge strani pa čas, ki ga človek posveti Bogu v molitvi, hvalnici in občudovanju. Danes je teže kot nekdanj zagotoviti človeku potreben čas za počitek. Delo marsikje kaže oblike nove sužnosti, odvisnosti od delovnega časa in ritma, zaradi revščine in socialnih krivic pa mnogi ne morejo uveljavljati pravice do dela. Podobno je bilo tudi v (prvih) stoletjih, ko je Cerkev z zapovedjo želela zagotoviti služinčadi in sužnjem nedeljski počitek, da bi mogli obhajati nedeljo kot Gospodov dan. Papež Leon XIII. je v okrožnici Rerum novarum (1891) navedel pravico do nedeljskega počitka kot eno izmed pravic, ki jih mora država zagotoviti človeku. Gre za zagotovitev osebnih, družinskih, verskih, kulturnih in drugih vrednot, ki bi brez dneva počit-

tka ostale okrnjene. Počitek v tem primeru ni zgolj fiziološka nuja, marveč teološka stvarnost in potreba. V njem človek odkriva tiste dimenzije bivanja, ki bi mu sicer ostale zastrte. V tem primeru počitek ni brezdjelje, marveč dejavnost, ki dopolnjuje, še več, ki daje smisel vsem drugim dejavnostim.

Glede novih možnosti, ki jih sodobni čas daje človeku za razvedrilo, naj kristjani izbirajo tiste oblike, ki so v skladu z evangelijem. Gre ne samo za pričevanje, da ima Bog prvo mesto v človekovem življenju, marveč tudi za priznanje človekovega dostojanstva, za pričevanje za »novo nebo in novo zemljo«, v kateri bo človek rešen ujetosti v čas in razmere.

Na poseben način je nedelja dan solidarnosti z drugimi; je dan, ki je posvečen apostolatskim in karitativnim dejavnostim. Verniki so namreč poklicani, da izvršujejo »dela ljubezni, pobožnosti in apostolata«; po teh delih postane očitno, »da kristjani niso sicer od tega sveta, pa so vendar luč sveta in svojega Očeta proslavljajo pred ljudmi« (Konstitucija o svetem bogoslužju, 9). Tako je ravnala prva Cerkev, ko je zbirala sredstva za potrebne (prim. 1 Kor 16, 2), ko je po končanem evharističnem bogoslužju obhajala »agape« (prim. 1 Kor 11, 20-22). Vse, kar ima, je človek dolžan deliti z drugimi. Danes so takšne solidarnosti potrebni zlasti bolniki, starejši, otroci, priseljenci in drugi. Tako je nedelja dan za oznanjevanje veselja ubogim, zapuščenim, pomoči potrebnim ...

5. Nedelja – dan nad vsemi dnevi. Čas ima v krščanstvu pomembno vlogo. V času je Bog ustvaril svet, v polnosti časov je Kristus prišel na svet in izvršil delo odrešenja. Cerkveno leto je zasnovano tako, da nas vedno znova spominja na dogodke odrešenja. Nedelja je tedenska velika noč, hkrati je tudi podoba razodetja božjega veličastva ob koncu časov. V obhajanju nedelje imata velika noč in binkoštni praznik posebno mesto; oba praznika obhajamo na nedeljo. Nanju se Cerkev pripravlja z daljšim obdobjem: s štiridesetdnevnim postom in z molitvijo za prihod Svetega Duha. Tudi drugi prazniki, ki jih navadno ne obhajamo na nedeljo, kot so božič, Marijini prazniki, spomini mučencev in svetnikov, prejemajo svoj pomen od nedelje in usmerjajo misli kristjana na Kristusa, ki mu v krščanstvu pripada središčno mesto. Tako je nedelja osrednji vzorec za razu-

mevanje in obhajanje liturgičnega leta, praznikov in navadnih dni. Glede obhajanja praznikov imajo škofovske konference pravico določiti, katere praznike bodo v njihovih škofijah obhajali kot zapovedane in kako jih bodo obhajali – bodisi na sam dan, bodisi na nedeljo, tako npr. svete tri kralje, vnebohod, sv. Rešnje telo. V vsakem primeru pa jih je potrebno obhajati, da bi vernikom približali vse verske resnice in vsebine. V tem duhu je potrebno obhajati tudi druge nezapovedane praznike. Če se s cerkvenimi prazniki ujemajo razni krajevni ljudski običaji, ki so v soglasju z versko vsebino, jih je potrebno ovrednotiti, če pa so v nasprotju z njo, je potrebno takšno nevarnost odstraniti s primerno katehezo in z drugimi pastoralnimi pobudami.

Apostolsko pismo Gospodov dan izraža skrb Cerkve, da bi nedelja ohranila verske in človeške vrednote, ki bogatijo naše življenje. Bolj kot zapoved je potrebno nedeljsko bogoslužje in počitek razumeti kot zakonitost, vpisano v človeško naravo in krščansko eksistenco, ki človeku-kristjšanu osmišlja celotno življenje. Kristjan naj bi spoznaval, da ne more svoje vere živeti brez udeležbe pri nedeljski maši, v kateri se uresničuje najvišja oblika povezanosti z Bogom in z brati. Bolj kot nevarnosti za obhajanje nedelje bi morali kristjani videti v razvoju sedanjega sveta nove možnosti za takšno obhajanje, ki izraža novost in bogastvo življenja ter svobode in odrešenja, kajti Gospodov dan je dan vstalega Kristusa, zato je tudi dan veselja. V tem duhu je potrebno v nedelji odkrivati možnost za duhovno oblikovanje in rast človeka in občestva. Takšen značaj nedelje kristjane navaja k zvestobi veri in zapovedim, k povezanosti z drugimi, zlasti v okoljih, kjer živijo kot manjšina (v diaspori). Nedelja pa ima tudi označevalni in pričevalni značaj. To je dan molitve, občestva, veselja, upanja, ki ga razširja v svet. Je tudi klic: »Pridi, Gospod!« (1 Kor 16, 22; prim. Raz 22, 17), ki izraža krščansko upanje in pričakovanje Gospodovega prihoda.

Jubilej leta 2000 bo prišel in prešel, nedelja kot osrednji krščanski praznik, pa bo ostala. V njej se bodo kristjani srečevali z Vstalim Kristusom, deležni bodo njegovega odrešenja in tako postajali njegovi pričevalci sredi sveta.

dr. Rafko Valenčič, urednik

Janez Pavel II.
Apostolsko pismo

G O S P O D O V   D A N
- DIES DOMINI -

Škofom, duhovnikom in vernikom o posvečevanju nedelje

Spoštovani bratje v škofovski in duhovniški službi, dragi bratje in sestre!

1. GOSPODOV DAN (DIES DOMINI) – tako se nedelja imenuje vse od apostolskih časov naprej¹ – je bil v vsej zgodovini Cerkve deležen visokega spoštovanja, ker je tesno povezan s samim jedrom krščanske skrivnosti. V tedenskem teku časa je namreč nedelja spomin dneva Kristusovega vstajenja. Nedelja je *tedenska velika noč*, obhajanje Kristusove zmage nad grehom in smrtjo, dovršitve prvega stvarjenja v Kristusu in začetka »novega stvarjenja« (prim. 2 Kor 5,7). Na ta dan se v ozračju molitve in hvaležnosti spominjamo prvega dne obstoja sveta. Obenem se nam, prežetim z dejavnim upanjem, v nedelji kakor v predpodobi že nakazuje »poslednji dan«, ko bo Kristus prišel v slavi (prim. Apd 1,11; 1 Tes 4,13-17) in bo vse prenovil (prim. Raz 21,5).

Zato se nedelji lepo prilega psalmistov vzklik: »To je dan, ki ga je naredil GOSPOD, radujmo se in se ga veselimo« (Ps 118 /117/,24). To povabilo k veselju je Cerkev uvrstila v velikonočno bogoslužje. Izraža nekaj tistega strmenja,

---

¹ Prim. Raz 1,10: »*Kyriake heméra*«; prim. tudi *Didache* 14,1; sv. Ignacij Antiohijski, *Pismo Magnezijcem* 9,1-2: SC 10,88-89; Spisi apostolskih očetov, Celje 1996, 142.

ki je prevzelo žene, ko so – potem ko so bile navzoče pri Kristusovi smrti na križu – »prvi dan tedna« šle h grobu (Mr 16,2) in našle grob prazen. Ta vzклик nas vabi, da bi na neki način podoživeli tisto, kar sta doživela emavška učenca: čutila sta, da je njuno »srce gorelo« v njima, ko se jima je Vstali pridružil na poti, jima razlagal Pisma in se jima razkril v »lomljenju kruha« (Lk 24,32.35). To povabilo je odmev onega, sprva zadržanega, nato pa prekipevajočega veselja, ki so ga doživeli apostoli zvečer istega dne, ko je mednje stopil vstali Jezus in so prejeli dar njegovega miru in njegovega Duha (prim. Jn 20,19-23).

2. Jezusovo vstajenje je izvirno in temeljno dejstvo, na katerem sloni krščanska vera (prim. 1 Kor 15,14). Je čudovita resničnost, ki jo v polnosti dojemamo v luči vere, a je tudi zgodovinsko potrjena s strani tistih, ki so imeli prednost videti vstalega Gospoda. Ni le čudežni dogodek, ki je v zgodovini ljudi nekaj absolutno edinstvenega, ampak se nahaja *v središču skrivnosti časa*. Pomenljivo bogoslužje velike noči nam v obredu okrasitve velikonočne sveče kliče v spomin: »Njegovi (Kristusovi) so časi in vekovi.« Ko torej Cerkev obhaja dan Kristusovega vstajenja ne le enkrat na leto, ampak vsako nedeljo, želi vsakemu rodu pokazati tisto nosilno os zgodovine, od katere izhajata obe skrivnosti: skrivnost začetkov in skrivnost končne usode sveta.

Upravičeno torej smemo reči, kakor predlaga v svoji homiliji pisec iz 4. stol., da je »Gospodov dan« »gospod (gospodar) dni«,² Tisti, ki so prejeli milost, da verujejo v vstalega Gospoda, morejo dojemati pomen tega dne v tednu s tistim živim občutjem, ki je sv. Hieronimu narekovalo besede: »Nedelja je dan vstajenja, je dan kristjanov, je naš dan.«³ Ta dan je namreč za kristjane »prvi in glavni praznični dan«,⁴ ki teku časa ne daje le ritma, ampak tudi odkriva njegov globoki smisel.

---

² Psevdo-Evzebij Aleksandrijski, *Sermo* 16: PG 86,416.

³ *In die dominica Paschae* II,52: CCL 78,550.

⁴ B 106.

3. Drugi vatikanski cerkveni zbor je vnovič poudaril temeljni pomen, ki so ga nedelji priznavali v dvatisočletni zgodovini. Zapisal je: »Velikonočno skrivnost, ki se po apostolskem izročilu opira na dan Kristusovega vstajenja, obhaja Cerkev vsak osmi dan; ta dan se po pravici imenuje Gospodov dan ali nedelja.«⁵ Pavel VI. je poudaril ta pomen, ko je potrdil novi splošni rimski koledar in splošne določbe za ureditev liturgičnega leta.⁶ Bližanje tretjega tisočletja priganja vernike, da v Kristusovi luči premišljujejo o poti zgodovine; obenem jih vabi, da bi znova globlje odkrili smisel nedelje: njeno »skrivnost«, vrednost njenega praznovanja in njen pomen za krščansko in človeško bivanje.

Z veseljem jemljem na znanje številne izjave učiteljstva in dušnopastirske pobude, ki ste jih, spoštovani bratje v škofovski službi, v letih po koncilu posamič ali skupno ter ob pomoči duhovnikov razvili o tej pomembni temi. Na pragu velikega jubileja leta 2000 sem vam želel predložiti to apostolsko pismo in z njim podpreti vaša pastoralna prizadevanja na tako življenjsko pomembnem področju. Obenem se obračam na vas vse, dragi verniki, in se vam nekako v duhu pridružujem v posameznih občestvih, v katerih se vsako nedeljo zbirate s svojimi pastirji in obhajate evharistijo ter »Gospodov dan«. Velik del razmišljanj in čustev, ki navdihujejo to apostolsko pismo, je dozorel v času moje škofovske službe v Krakovu. Ko sem sprejel službo rimskega škofa in Petrovega naslednika, se je to premišljevanje nadaljevalo ob obiskih rimskih župnij, ki so se redno vrstili ob nedeljah v različnih obdobjih cerkvenega leta. Ko skupaj z vami premišljujem o smislu nedelje in poudarjam razloge, da jo tudi v novih razmerah našega časa živimo kot resničen »Gospodov dan«, se mi zdi, kakor da v tem pismu nadaljujem živ pogovor z verniki, ki mi je tako pri srcu.

4. Splošno je znano, da je v deželah s krščanskim izročilom vse do nedavnega »posvečevanje« nedelje podpirala široka

---

⁵ Prav tam.

⁶ Prim. Motuproprij *Mysterii paschalis* (14. februar 1969): AAS 61 (1969),222-226; Rimski misal, Ljubljana 1991, 47*-48*.

udeležba ljudi in tudi sama organiziranost civilne družbe, ki je pri različnih pridobitnih dejavnostih kot trdno točko zakonodaje predvidevala nedeljski počitek. Danes je razvoj družbenih in gospodarskih razmer celo v deželah, kjer zakoni določajo praznični značaj tega dne, privedel od tega, da so se temeljito spremenile oblike kolektivnega ravnanja in s tem tudi zunanja podoba nedelje. Na široko se je utrdilo praznovanje »konca tedna« (»vikenda«). Ta čas ljudje razumevajo kot tedenski oddih, ki naj bi ga preživljali čim dlje od običajnega bivališča. Pogosto ga napolnjujejo z udeležbo pri kulturnih, političnih in športnih dejavnostih, ki jih navadno prirejajo ravno na praznične dni. Gre za družbeni in kulturni pojav, v katerem so tudi pozitivne prvine, kolikor lahko prispeva – ob spoštovanju pristnih vrednot – k človeškemu razvoju in k napredku družbenega življenja nasploh. Ta pojav ustreza ne le potrebi po počitku, ampak tudi notranji zahtevi po praznovanju, ki je človeku prirojena. Kjer pa nedelja izgubi svoj izvorni pomen in se ozko pojmuje le kot »konca tedna«, se utegne zgoditi, da človek ne more več videti »neba«, ker ostane zaprt znotraj tako zelo omejenega obzorja. Takrat je notranje nesposoben zares praznovati, čeprav se praznično obleče.⁷

Kristusovim učencem je naročeno, naj ne bi pomešali med seboj obhajanja nedelje, ki mora biti resnično posvečevanje Gospodovega dne, in »konca tedna«, ki se v glavnem razume le kot čas oddiha in razvedrila. V ta namen je potrebna resnična duhovna zrelost, ki kristjanom omogoča, da v polnem soglasju z darom vere zaživijo pristno krščansko in da so vselej vsakomur pripravljeni odgovoriti, če jih vpraša za razlog upanja, ki je v njih (prim. 1 Pt 3,15). Vse to nujno zajema globlje razumevanje nedelje, da bi jo mogli tudi v zapletenih razmerah živeti v polni poslušnosti Svetemu Duhu.

5. Gledano s tega vidika, je stanje dokaj raznolično. Na eni strani vidimo na zgledu nekaterih mladih Cerkva, s kolik-

---

⁷ Prim. Nota pastorale della Conferenza Episcopale Italiana »Il Giorno del Signore« (15. julij 1984), 5: *Ench.* CEI 3, 1938.

šno vnemo poživljajo obhajanje nedelje tako v mestih kakor po najbolj razpršenih vaseh. Nasprotno pa v drugih pokrajinah zaradi omenjenih socioloških težav in morda tudi zaradi pomanjkanja močnih verskih nagibov ugotavljamo izjemno nizke odstotke obiskovalcev nedeljskega bogoslužja. Zdi se, da je v vesti številnih vernikov močno oslavel ne le čut za središčno vlogo evharistije, ampak tudi čut, da so se z molitvijo sredi cerkvenega občestva skupaj z drugimi verniki dolžni zahvaljevati Gospodu.

Temu se pridružuje še dejstvo, da v posameznih občestvih zaradi pomanjkanja duhovnikov včasih ni mogoče zagotoviti nedeljskega obhajanja evharistije. To velja ne samo za misijonske dežele, ampak tudi za tiste, ki so že zdavnaj sprejele evangelij.

6. Spričo tega opisa novih razmer in vprašanj, ki se ob njih pojavljajo, se zdi nadvse potrebno, *da si znova priključimo v spomin globoke doktrinalne razloge in nagibe*, na katerih sloni cerkvena zapoved. Ob tem naj bi vsi verniki jasno dojeli nepogrešljivo vrednoto nedelje v krščanskem življenju. V tem prizadevanju stopamo po sledih neprekinjenega izročila Cerkve. Drugi vatikanski cerkveni zbor je podkrepil to izročilo, ko je zapisal, da »se morajo v nedeljo verniki zbrati, da se ob poslušanju božje besede in z udeležbo pri evharistiji spominjajo trpljenja, vstajenja in poveličanja Gospoda Jezusa, ter se zahvalijo Bogu, ki jih je žprerodil za živo upanje po vstajenju Jezusa Kristusa od mrtvih' (1 Pt 1,3).«⁸

7. Dolžnosti posvečevanja nedelje, zlasti z udeležbo pri evharistiji in s počitkom, ki je prežet s krščanskim veseljem in z bratsko povezanostjo, ni težko razumeti, če upoštevamo mnogotere razsežnosti tega dneva, ki jim bomo v tem pismu namenili pozornost.

Nedelja je v središču krščanskega življenja. Vse od začetka svojega papeževanja neutrudno ponavljam: »Ne bojte se! Odprite vrata Odrešeniku, na stežaj jih odprite!«⁹ V tem smi-

⁸ B 106.

⁹ Homilija ob slovesnem nastopu papeževanja (22. oktober 1978), 5: AAS 70 (1978), 947.

slu danes vabim vse, naj znova odkrijejo nedeljo: *Ne bojte se dati svojega časa Kristusu! Da, odprimo svoj čas Kristusu*, da ga bo mogel presvetliti in mu dati pravo smer. On pozna skrivnost časa in skrivnost večnosti in nam izroča »svoj dan«, ki je vedno nov dar njegove ljubezni. Vnovično odkritje tega dne je milost, ki jo je treba izprositi, da bi mogli v polnosti uresničevati zahteve, ki izhajajo iz vere, in dati oprijemljiv odgovor na najbolj notranja in resnična hrepenenja, ki jih nosi v sebi vsak človek. Čas, ki ga dajemo Kristusu, ni nikoli izgubljen čas, ampak je pridobljen čas v prid globoko segajočega počlovečenja naših medsebojnih odnosov in našega življenja.

Prvo poglavje

GOSPODOV DAN – DIES DOMINI *SLAVLJENJE STVARNIKOVEGA DELA*

»Vse je nastalo po Besedi« (Jn 1,3)

8. Nedelja ima v krščanskem izkustvu predvsem značaj velikonočnega praznovanja, ki ga v celoti razsvetljuje slava vstalega Kristusa. Je obhajanje »novega stvarjenja«. Prav ta njen značaj – če ga razumemo v njegovi globini – je neločljiv od oznanila, ki nam ga podaja Sveto pismo od prvih strani naprej glede božjega načrta v stvarjenju sveta. Če je res, da se je Beseda učlovečila v »polnosti časov« (Gal 4,4), je prav tako res, da je ta Beseda v moči svoje skrivnosti večnega Očetovega Sina, izvir in končni cilj vesoljstva. To zatrjuje Janez v predgovoru v svoj evangelij: »Vse je nastalo po njej in brez nje ni nastalo nič, kar je nastalo« (1,3). To poudarja tudi Pavel, ko piše Kološanom: »V njem (Sinu) je bilo ustvarjeno vse, kar je v nebesih in kar je na zemlji, vidne in nevidne stvari (...). Vse je bilo ustvarjeno po njem in zanj« (1,16). Ta dejavna Sinova navzočnost pri božjem stvariteljskem delovanju se je v polnosti razodela v velikonočni skrivnosti, ko je Kristus vstal od mrtvih kot »prvenec tistih, ki so zaspali« (1 Kor 15,20). S tem je začel novo stvarjenje in sprožil dogajanje, ki ga bo sam dovršil v trenutku svojega ponovnega prihoda v slavi. Takrat »bo kraljevanje izročil Bogu Očetu (...), da bo Bog vse v vsem« (1 Kor 15,24.28).

Božji načrt torej že ob zori stvarjenja obsega to Kristusovo »kozmično (vesoljsko) nalogo«. Ta *kristocentrična perspektiva* se nanaša na celoten lok časa; navzoča je bila že v odobravalnem pogledu Boga, ko je končal vse svoje delo in »je blagoslovil sedmi dan ter ga posvetil« (1 Mz 2,3). Kakor je zapisal duhovniški pisec prvega svetopisemskega poročila o stvarjenju, je to bilo rojstvo »sobote«, ki je tako značilna

za prvo zavezo in ki nekako napoveduje sveti dan nove in dokončne zaveze. O isti témi »božjega počitka« (prim. 1 Mz 2,2) in počitka, ki ga Bog naklanja ljudstvu po izhodu iz Egipta ob vstopu v obljubljeni deželo (prim. 2 Mz 33,14; 5 Mz 3,20; 12,9; Joz 21,44; Ps 95/94/11), vnovič beremo v Novi zavezi, in sicer v novi luči, namreč v luči dokončnega »sobotnega počitka« (Heb 4,9). Vanj je Kristus vstopil s svojim vstajenjem in tudi božje ljudstvo, ki vztrajno hodi po stopinjah njegove sinovske pokorščine (prim. Heb 4,3-16) je poklicano, da vstopi vanj. Da bi pa prišli do polnega razumevanja nedelje, moramo znova prebrati tisto veličastno stran Svetega pisma, ki poroča o stvarjenju, in poglobiti teologijo »sobote«.

»V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo« (1 Mz 1,1)

9. Pesniški slog pripovedi o stvarjenju v Prvi Mojzesovi knjigi lepo izraža človekovo prevzetost spričo neizmernosti ustvarjenega sveta in iz tega izhajajoče čustvo češčenja Boga, ki je vse stvari priklical iz nič. Gre za pripoved z močnim verskim pomenom, za hvalnico Stvarniku veseljstva, ki je predstavljen kot edini Gospod, saj se je vedno znova pojavljala skušnjava, da bi po božje častili ta svet. Hkrati je to hvalnica dobroti stvarstva, ki ga je oblikovala roka mogočnega in usmiljenega Boga.

»Bog je videl, da je dobro« (1 Mz 1,10.12 itd.). Ta odpev, ki prepleta pripoved, *meče pozitivno luč na sleherno prvine veseljstva*. Obenem daje slutiti skrivnost ustreznega doumetja in možne preroditve sveta: svet je dober, kolikor ostaja zasidran v svojem izvoru; potem ko ga je zmaličil greh, spet postane dober, če se s pomočjo milosti vrne k njemu, ki ga je ustvaril. Ta dialektika očitno ne zadeva naravnost neživih stvari in živali, ampak človeška bitja, ki jim je bil zaupan z ničimer primerljiv dar svobode, dar, ki je obenem tveganje. Sveto pismo takoj za pripovedmi o stvarjenju razložno pokaže na dramatično nasprotje med veličino človeka, ki je ustvarjen po božji podobi in sličnosti, in njegovim padcem, ki vnese v svet mračne prizore greha in smrti (prim. 1 Mz 3).

10. Ker je svet izšel iz božjih rok, nosi pečat njegove dobrote. Lep je in vreden občudovanja in uživanja, namenjen pa je tudi temu, da ga človek obdeluje in razvija. Ker božje delo čaka na »dokončanje«, je svet odprt človekovemu delu. »*Sedmi dan je Bog dokončal delo, ki ga je naredil*« (1 Mz 2,2). S to antropomorfno (iz človeškega izkustva posneto) omembo božjega »dela« nam Sveto pismo odpira bežen pogled na skrivnosten odnos med Stvarnikom in ustvarjenim svetom; obenem osvetljuje nalogo, ki jo ima človek v razmerju do veseljstva. Božje »delo« (»delovanje«) je v nekem smislu zgled za človeka, ki je poklican, da svet ne le poseljuje, ampak ga tudi »izgrajuje« in tako postane božji »sodelavec«. Prva poglavja Prve Mojzesove knjige – tako sem zapisal v okrožnici O človeškem delu (*Laborem exercens*) – so v nekem smislu prvi »evangelij o delu«. ¹⁰ To resnico poudarja tudi 2. vatikanski cerkveni zbor, ko pravi: »Po božji podobi ustvarjeni človek je namreč dobil naročilo, naj si podvrže zemljo z vsem, kar spada k njej, in naj vlada svet v pravičnosti in svetosti; in, priznavajoč Boga za Stvarnika vseh stvari, naj naravnava nanj sam sebe in celotno veseljstvo, tako da bo ob podvrženosti vseh stvari človeku božje ime čudovito po vsej zemlji.« ¹¹

Sijajen razvoj znanosti, tehnike in kulture v njihovih različnih izrazih – razvoj, ki je vedno hitrejši in dandanes naravnost vrtoglavo nagel – je v teku zgodovine sveta sad tistega poslanstva, s katerim je Bog zaupal moškemu in ženski nalogo in odgovornost, da napolnita zemljo in si jo podvržeta prek dela, ob spoštovanju njegove postave.

»Šabbat« – radosten počitek Stvarnika

11. Kakor je na prvi strani prve Mojzesove knjige človeku postavljeno za zgled božje »delo«, tako velja tudi za božji »počitek«: »*Bog je počival sedmi dan od vsega dela, ki ga je storil*« (1 Mz 2,2). Tudi tu gre za antropomorfizem (prenašanje človeških lastnosti na Boga), ki je poln rodovitnega sporočila.

---

¹⁰ LE 25: AAS 73 (1981), 639; CD 13, Ljubljana 1981.

¹¹ CS 34.

Božjega »počitka« ni mogoče površno razlagati kot neke vrste božjo »nedejavnost«. Stvariteljsko dejanje, ki utemeljuje svet, je namreč po svoji naravi trajno. Bog nikoli ne preneha delati. Na to nas sam Jezus pozorno spomni ravno v zvezi s sobotno zapovedjo: »Moj Oče dela do zdaj in tudi jaz delam« (Jn 5,17). Božji počitek sedmega dne ne namiguje na nedejavnega Boga, temveč poudarja polnost izvršene uresničitve. Hkrati pove, da se Bog nekako ustavi pred delom, ki je kot »zelo dobro« (1 Mz 1,31) izšlo iz njegovih rok. Nato objame to delo *s pogledom, ki je prežet z veselim odobravanjem*. Ta pogled je »kontemplativen«, saj ne teži več k novim uresničitvam, ampak hoče okušati lepoto tega, kar je bilo dovršeno. Ta pogled zajema vse stvari, še posebej pa človeka, ki je vrhunec stvarjenja. V tem pogledu je že mogoče slutiti »zaročno« ali »svatbeno« dinamiko odnosa, ki ga Bog želi vzpostaviti s stvarjo, narejeno po njegovi podobi, s tem ko jo kliče, da vstopi z njim v zavezo ljubezni. Bog je stopnjema uresničeval ta odnos, pri čemer je imel v načrtu podaritev odrešenja vsemu človeštvu prek zveličavne zaveze, ki jo je sklenil z Izraelom in jo pripeljal do vrhunca v Kristusu. Učlovečena Beseda je prek eshatološke (končnostne) podaritve Svetega Duha in z ustanovitvijo Cerkve kot svojega telesa in svoje neveste na vse človeštvo razširila ponudbo usmiljenja in načrt Očetove ljubezni.

12. V Stvarnikovem načrtu prepoznavamo razliko in obenem najtesnejšo povezavo med redom stvarjenja in redom odrešenja. Oboje poudarja že Stara zaveza, ko sobotno zapoved povezuje ne samo s skrivnostnim božjim »počitkom« po končanih dneh stvariteljske dejavnosti (prim. 2 Mz 20,8-11), ampak tudi z odrešenjem, ki ga naklanja Izraelu *v osvoboditvi iz egiptovske sužnosti* (prim. 5 Mz 5,12-15). Isti je Bog, ki sedmi dan počiva in se veseli svojega stvarjenja, in Bog, ki pokaže svoje veličastvo z osvoboditvijo svojih sinov izpod faraonovega trinoštva. V obeh primerih lahko v podobi, ki je tako pri srcu prerokom, rečemo, da *se razodeva kot ženin v odnosu do neveste* (prim. Oz 2,16-24; Jer 2,2; Iz 54,4-8).

Če hočemo prodreti do jedra »šabbat« (»sobote«), to je božjega »počitka«, moramo dojeti izrazite zaročne poteze, ki

tako v Stari kot v Novi zavezi označujejo odnos Boga do njegovega ljudstva. K temu nas navajajo nekatere prvine hebrejskega izročila.¹² Čudovit odlomek iz preroka Ozeja takole izraža ta vidik: »Tisti dan bom zanje sklenil zavezo z živalmi polja, s pticami neba in z lazino zemlje. Lok in meč in orožje bom zdrobil v deželi in dal, da bodo varno počivali. S teboj se zaročim na veke, s teboj se zaročim v pravičnosti in v pravici, v dobroti in v usmiljenju. S teboj se zaročim v resnici; in spoznala boš Gospoda« (2,20-22).

»Bog je blagoslovil sedmi dan in ga posvetil« (1 Mz 2,3)

13. Sobotna zapoved, ki v času prve zaveze pripravlja nedeljo v novi in večni zavezi, sega torej s svojimi koreninami globoko v božji načrt. Prav zato ta zapoved ne spada med zgolj bogoslužne uredbe, kakor to velja za številne druge zapovedi. Umeščena je marveč znotraj dekaloga, to je »deseterih besed«, v katerih prepoznavamo nosilne stebre npravnega (moralnega) življenja, ki je vpisano v srca vseh ljudi. Izrael in za njim Cerkev pojmujeta to zapoved v okviru temeljnih struktur etike (npravnosti). S tem kažeta, da v tej zapovedi ne vidita zgolj nekega predpisa za ureditev verske skupnosti, *ampak določujoč in nepogrešljiv izraz človekovega odnosa do Boga*. Ta izraz je človeku oznanjen in predložen v svetopisemskem razodetju. S tega vidika naj bi kristjani danes znova odkrili to zapoved. Čeprav ima tudi naravno povezavo s človekovo potrebo po počitku, moramo vendarle izhajati iz vere, če hočemo dojeti njen globoki pomen in se izogniti nevarnosti, da bi jo omalovaževali in se ji izneverili.

---

¹² Doživljanje sobote pri naših bratih judih je zaznamovano s »poročno« (»zaročno«) duhovnostjo. O tem pričujejo besedila npr. *Genesis Rabbah* X, 9 in XI, 8 (prim. J. Neusner, *Genesis Rabbah*, 1. zv., Atlanta 1985, 107 in 117. Zaročni značaj ima tudi pesem *Leka dôdi*: »Tvoj Bog se te bo veselil, / kakor se ženin veseli neveste /.../. O, nevesta, kraljica *šabbat*, pridi v sredo vernikov svojega ljubljenega ljudstva« (*Preghe- ra serale del sabato*, izd. A. Toaff, Rim 1968-69, 3).

14. Sobota je torej predvsem zato dan počitka, ker jo je »blagoslovil« in »posvetil« Bog in jo s tem ločil od drugih dni, da bi bila izmed vseh »Gospodov dan«.

Če naj docela razumemo smisel tega »posvečevanja« sobote v prvem svetopisemskem poročilu o stvarjenju, moramo upoštevati celotno besedilo. Iz njega je jasno razvidno, da vse stvarnosti brez izjeme izvirajo iz Boga. Njemu pripadata čas in prostor. On je Bog vseh človekovih dni, ne le enega dne.

Če torej Bog »posveti« sedmi dan s posebnim blagoslovom in ga napravi v odličnem pomenu za »svoj dan«, moramo to umevati znotraj globoke dinamike dialoga zaveze, ali bolje: »zaročnega« dialoga. Gre za dialog ljubezni, ki ne pozna prekinitve in ki kljub temu ni enoličen. Uporablja namreč različne registre ljubezni, od običajnih in posrednih pa do močnejših izrazov, ki jih Sveto pismo in pričevanja številnih mistikov opisujejo s pomočjo podob, povzetih iz izkustva zaročne ljubezni.

15. Človek mora vse svoje življenje in ves svoj čas živeti kot hvalnico in zahvalo Stvarniku. Odnos med človekom in Bogom pa *potrebuje tudi trenutke izrečne molitve*, pri kateri ta odnos preraste v intenziven dialog, ki zajema vse razsežnosti osebe. »Gospodov dan« je v odličnem pomenu dan za takšen odnos, ko človek dviga k Bogu svoj slavospev in s tem postane glas celotnega stvarstva.

Prav zato je Gospodov dan tudi *dan počitka*. Prekinitev ritma obremenjujočih opravkov opisujeta slikovita izraza »novost« in »odmik«. Takšna prekinitev pomeni priznavanje resnice, da sta človek in vesoljstvo povsem odvisna od Boga. *Vse pripada Bogu!* Gospodov dan nam vedno znova kliče v zavest to načelo. Razlagalci so »soboto« zelo zgovorno označili kot odločujočo prvino v tisti »sveti arhitekturi« časa, ki je značilna za svetopisemsko razodetje.¹³ Spominja nas na dejstvo, da *vesoljstvo in zgodovina pripadata Bogu* in da se človek ne more posvečati delu, ki ga ima kot njegov sodelavec na svetu, ne da bi imel neprestano pred očmi to resnico.

---

¹³ Prim. A. J. Heschel, *The sabbath. Its meaning for modern man* (22. izd. 1995), 3-24.

»Spominjamo se«, da bi tudi »posvečevali«

16. Zapoved v dekalogu, s katero Bog nalaga posvečevanje sobote, je v Drugi Mojzesovi knjigi podana z značilnimi izrazi: »Spominjaj se sobotnega dne in ga posvečuj« (20,8). Malo pozneje podaja navdihnjeno besedilo še nagib za to in kliče v spomin božje delo: »Kajti v šestih dneh je Gospod naredil nebo in zemljo, morje in vse, kar je v njih, sedmi dan pa je počival. Zato je Gospod blagoslovil sobotni dan in ga posvetil« (v. 11). Preden zapoved naroča, naj nekaj *napravimo*, opozarja, naj se nečesa *spomnimo*. Vabi nas, da obudimo spomin na veliko in temeljno božje delo, na stvarjenje. Ta spomin mora navdihovati vse človekovo versko življenje in se potem stekati v dan, ko je človek poklican, da *počiva*. S tem dobi njegov počitek značilno posvečeno veljavo. Verujoč človek je namreč povabljen, da počiva ne le, *kakor* je počival Bog, ampak da počiva *v Gospodu*. To se zgodi, če prinaša predenj celotno stvarstvo – v hvalnici in zahvaljevanju, v otroški povezanosti in zaročnem prijateljstvu.

17. Téma »spominjanja« čudovitih božjih del srečujemo v povezavi s sobotnim počitkom tudi v besedilu iz Pete Mojzesove knjige (5,12-15). Tu se zapoved ne utemeljuje toliko z delom stvarjenja, ampak z delom osvoboditve, ki jo je Bog izvršil ob izhodu: »Spominjaj se, da si bil suženj v egiptovski deželi in te je Gospod, tvoj Bog, od tam izpeljal z močno roko in z iztegnjenim laktom! Zato ti je Gospod, tvoj Bog, zapovedal obhajati sobotni dan« (5 Mz 5,15).

Ta formulacija je dopolnitev prejšnje: če ju vzamemo skupaj, razodevata smisel »Gospodovega dne« znotraj enovitega pogleda teologije stvarjenja in odrešenja. Vsebina zapovedi torej ni prvenstveno kakršna koli *prekinitev* dela, temveč *slavljenje* čudovitih božjih del.

Kolikor ostaja živo to »spominjanje«, ki naj bi bilo *doce-la prežeto s slavljenjem Boga in s hvaležnostjo do njega*, toliko dosega človekov počitek na Gospodov dan svoj polni pomen. Z njim vstopa v razsežnost božjega »počitka« in ga je v globini tudi deležen. Tako postane sposoben občutiti vzgib tistega veselja, ki ga je sam Stvarnik občutil po dejanju

stvarjenja, ko je videl, da je bilo vse, kar je naredil, »zelo dobro« (1 Mz 1,31).

Od sobote k nedelji

18. Na temelju te bistvene povezanosti tretje božje zapovedi s spominjanjem božjih odrešenjskih dejanj so kristjani – upoštevajoč izvirnost novega in dokončnega časa, ki ga je začel Kristus – kot praznični dan uvedli prvi dan po soboti, ker je to dan Gospodovega vstajenja. Kristusova velikonočna skrivnost namreč pomeni polno razodetje skrivnosti o začetku sveta, vrhunec zgodovine odrešenja in anticipacijo eshatološke dovršitve sveta. Kar je Bog izvršil ob stvarjenju in kar je storil za svoje ljudstvo ob izhodu, je doseglo svojo izpolnitev v Kristusovi smrti in vstajenju, do svojega dokončnega izraza pa bo prišlo šele ob *paruziji*, ko bo Kristus prišel v slavi. V njem je popolnoma uresničen »duhovni« pomen sobote, kakor poudarja sv. Gregor Veliki: »Resnična sobota je za nas oseba našega Odrešenika, našega Gospoda Jezusa Kristusa.«¹⁴ Veselje, s katerim se je Bog na prvi sobotni dan človeške zgodovine ozrl na stvarstvo, ki ga je priklical iz nebivanja, odmeva v tistem veselju, s katerim se je Kristus na velikonočno nedeljo prikazal svojim in jim prinesel dar miru in Svetega Duha (prim. Jn 20,19-23). V velikonočni skrivnosti je namreč človeštvo in skupaj z njim vse stvarstvo, ki »zdihuje in trpi porodne bolečine« (Rim 8,22), doživelo svoj novi »izhod« (exodus) v svobodo božjih otrok, ki smejo s Kristusom klicati »Aba, Oče« (Rim 8,15; Gal 4,6). V luči te skrivnosti je smisel starozavezne zapovedi glede Gospodovega dne povzet, privzet in v polnosti razodet v slavi, ki sije na obrazu vstalega Kristusa (prim. 2 Kor 4,6). Izvrši se prehod od »sobote« k »prvememu dnevju po soboti«, od sedmega dne k prvemu dnevju: *Gospodov dan (dies Domini)* postane *Kristusov dan (dies Christi)*.

---

¹⁴ »*Verum autem sabbatum ipsum redemptorem nostrum Iesum Christum Dominum habemus*«: *Epist.* 13, 1: CCL 140A, 992.

Drugo poglavje

KRISTUSOV DAN – DIES CHRISTI

DAN VSTALEGA GOSPODA IN PODARITVE DUHA

Tedenska velika noč

19. »Zaradi častitljivega vstajenja našega Gospoda Jezusa Kristusa praznujemo nedeljo ne samo na veliko noč, ampak vsak teden.« Tako je na začetku 5. stoletja zapisal papež Inocenc I.¹⁵ S tem je podal pričevanje za takrat že utrjeno prakso, ki se je razvijala vse od prvih let po Gospodovem vstajenju. Sv. Bazilij govori o »sveti nedelji, ki je počaščena z Gospodovim vstajenjem in je prvenec izmed vseh drugih dni.«¹⁶ Sv. Avguštín pa nedeljo imenuje »zakrament velike noči«.¹⁷

Vse Cerkve na Zahodu in Vzhodu močno poudarjajo to notranjo povezanost nedelje z Gospodovim vstajenjem. Zlasti v izročilu vzhodnih Cerkva velja vsaka nedelja za dan vstajenja (*anastasimos heméra*)¹⁸ in je prav zaradi tega svojega značaja v središču vsega bogočastja.

V luči tega neprekinjenega in vesoljnega izročila jasno vidimo naslednje: čeprav segajo korenine Gospodovega dne nazaj prav do dela stvarjenja, kakor je že bilo povedano, in še neposredneje do skrivnosti bibličnega božjega »počitka«, ga moramo vendarle posebej povezovati s Kristusovim vstajenjem, če naj v celoti dojamemo njegov pomen. Prav to se dogaja v praznovanju krščanske nedelje, ki vsak teden znova postavlja pred oči vernikov velikonočni dogodek, da o njem premišlujejo in iz njega živijo. Iz tega dogodka izvira rešitev sveta.

---

¹⁵ *Epist. ad Decentium* XXV, 4, 7: PL 20, 555.

¹⁶ *Homiliae in Hexaemeron* II, 8: SC 26, 184.

¹⁷ *Prim. In Ioan. evan. tract.* XX, 20, 2: CCL 36, 203; *Epist.* 55, 2: CSEL 34, 170-171.

¹⁸ Ta namig na vstajenje je posebej viden v ruščini, ki nedeljo imenuje kar »vstajenje« (*voskresenije*).

20. Po soglasnem pričevanju evangelijev je Jezus Kristus vstal od mrtvih »prvi dan po soboti« (Mr 16,2.9; Lk 24,1; Jn 20,1). Istega dne se je Vstali razkril dvema učencema na poti v Emavs (prim. Lk 24,13-35) in se prikazal zbranim enajsterim apostolom (prim. Lk 24,36; Jn 20,19). Čez osem dni – tako poroča Janezov evangelij (prim. 20,26) – so bili učenci spet zbrani. Jezus se jim je prikazal in se dal spoznati Tomažu, ko mu je pokazal znamenja svojega trpljenja. Nedelja je bila tudi na binškoštni dan, prvi dan osmega tedna po judovski veliki noči (prim. Apd 2,1). Takrat se je z izlitjem Svetega Duha izpolnila obljuba, ki jo je Jezus po vstajenju dal apostolom (prim. Lk 24,49; Apd 1,4-5). To je bil dan prvega oznanjevanja in prvega krščevanja. Peter je zbrani množici oznanil, da je Kristus vstal, in »tisti, ki so sprejeli njegovo besedo, so se dali krstiti« (Apd 2,41). To je bil dan epifanije (razglašanja) Cerkve; ta se je razodela kot ljudstvo, v katero se razkropljeni božji otroci zbirajo v edinstvi ne glede na njihove medsebojne razlike.

Prvi dan tedna

21. Na tej osnovi je vse od apostolskih časov »prvi dan po soboti« ali prvi dan v tednu začel določati ritem življenja Kristusovih učencev (prim. 1 Kor 16,2). Bil je »prvi dan po soboti«, ko so se verniki v Troadi zbrali »k lomljenju kruha« in Pavel jim je za slovo govoril ter čudežno obudil mladega Evtiha (prim. Apd 20,7-12). Knjiga Razodetja pričuje za navado, da so prvi dan tedna poimenovali »Gospodov dan« (1,10). To je bila odtlej posebna značilnost, po kateri so se kristjani razločevali od sveta, v katerem so živeli. Ob začetku drugega stoletja to posebnost zapiše Plinij Mlajši, upravitelj Bitinije, ki ugotavlja navado kristjanov, da »se na določen dan zbirajo pred sončnim vzhodom in pojejo hvalospev Kristusu kot Bogu.«¹⁹ Ko so kristjani omenjali »Gospodov dan«, so v ta izraz polagali polnost tistega pomena, ki izhaja

---

¹⁹ *Epist.* 10, 96, 7.

iz velikonočnega oznanila: »Jezus Kristus je Gospod« (Flp 2,11; prim. Apd 2,36; 1 Kor 12,3). S tem so Kristusu priedevali isti naslov, s katerim je septuaginta (grški prevod Stare zaveze) prevajala izraz Jahve (JHWH), to je lastno ime za Boga, razodeto v Stari zavezi, ki ga ni bilo dovoljeno izgovarjati.

22. V teh prvih časih Cerkve tedenski ritem dni še ni bil splošno poznan v pokrajinah, v katere se je širil evangelij, praznični dnevi grškega in rimskega koledarja pa se niso ujemali s krščansko nedeljo. To je kristjanom povzročalo hudo težavo, ko so praznovali Gospodov dan kot trdno določen dan v tednu. Zato razumemo, zakaj so bili verniki primorani, da so se zbirali pred sončnim vzhodom.²⁰ K zvestemu ohranjanju tedenskega ritma so bili zavezani zato, ker je to utemeljeno v Novi zavezi in povezano z razodetjem Stare zaveze. Isto radi poudarjajo tudi apologeti in cerkveni očetje v svojih spisih in oznanjevanju. Velikonočno skrivnost so osvetljevali s pomočjo tistih svetopi-semških besedil, ki naj bi jih bil – po pričevanju sv. Luka (prim. 24,27.44-47) – učencem razložil sam vstali Kristus. V luči takšnih besedil se je praznovanje dneva vstajenja napolnilo s takšno doktrinalno in simbolno močjo, da je moglo izražati vso novost krščanske skrivnosti.

Postopno razlikovanje od sobote

23. Prav pri tej novosti vztraja kateheza prvih stoletij, ko si prizadeva opisati značaj nedelje v razmerju do judovske sobote. Jude je ob sobotah vezala dolžnost, da so se zbirali v shodnici in se držali počitka, ki ga je predpisovala postava. Apostoli, še zlasti sv. Pavel, so spočetka obiskovali shodnice in v njih oznanjali Jezusa Kristusa, razlagajoč »besede prerokov, ki jih berejo vsako soboto« (Apd 13,27). V nekaterih skupnostih

---

²⁰ Prim. prav tam. Tudi Tertulijan ob sklicevanju na Plinijevo pismo omenja *shode pred svitom (coetus antelucani)* v delu *Apologeticum* 2, 6: CCL 1, 88; *De corona* 3, 3: CCL 2, 1043.

je bilo hkrati v veljavi takó spoštovanje sobote kakor praznovanje nedelje. Kmalu pa so začeli ta dva dneva vedno jasneje razlikovati med seboj, predvsem kot odgovor na zahteve tistih kristjanov, ki so prišli iz judovstva in so se nagibali k ohranjanju obveznosti stare postave. Sv. Ignacij Antiohijski piše: »Če so tisti, ki so živeli pod starim redom stvari, dosegli novo upanje, ko se ne držijo več sobote, ampak živijo po Gospodovem dnevju, na katerega je po njem in njegovi smrti vzšlo naše življenje /.../ – skrivnost, od katere smo prejeli vero in v kateri vztrajamo, da bi veljali za učence Kristusa, našega edinega Učitelja, – kako bi mogli živeti brez njega, ki so ga tudi preroki, njegovi učenci v Duhu, pričakovali kot učitelja?«²¹ Sv. Avguštin pa pripominja: »Zato je tudi Gospod vtisnil pečat svojemu dnevju, ki je tretji po prestanem trpljenju. V tedenskem krogu pa je to osmi dan po sedmem, to je po soboti, in obenem prvi dan tedna.«²² V cerkveni zavesti se vse bolj utrjuje razlikovanje med nedeljo in judovsko soboto. Zaradi poudarka, ki so ga dajali obveznosti prazničnega počitka, je v nekaterih obdobjih zgodovine opazna določena težnja po »posobotenju« Gospodovega dne. V nekaterih predelih krščanstva so soboto in nedeljo praznovali kot »dva bratska dneva«.²³

Dan novega stvarjenja

24. Soočanje krščanske nedelje z idejo sobote, ki je lastna Stari zavezi, je rodilo tudi zelo zanimive teološke poglobitve. Predvsem so osvetljevali edinstveno povezavo med vsta-

---

²¹ *Pismo Magnezijcem* 9,1-2: SC 10, 88-89; Spisi apostolskih očetov, Celje 1996, 142.

²² *Sermo 8. in octava Paschalis* 4: PL 46, 841. Ta značaj nedelje kot »prvega dne« je dobro viden v latinskem bogoslužnem koledarju, kjer se ponedeljek imenuje *feria secunda*, torek *feria tertia* itd. Podobno poimenovanje dni v tednu pozna tudi portugalsčina.

²³ Sv. Gregorij iz Nise, *De castigatione*: PG 46,309. Tudi maronitska liturgija poudarja zvezo med soboto in nedeljo. Pri tem izhaja iz »skrivnosti svete sobote« (prim. M. Hayek, *Maronite /Eglise/, Dictionnaire de spiritualité*, X /1980/, 632-644).

jenjem in stvarjenjem. Krščanska misel je spontano povezovala vstajenje, ki se je zgodilo »prvi dan tedna«, s prvim dnevom kozmičnega tedna (prim. 1 Mz 1,1-2.4), znotraj katerega Prva Mojzesova knjiga razvršča dogodke stvarjenja, to je z dnevom stvarjenja svetlobe (prim. 1,3-5). Takšna povezava je navajala h gledanju na vstajenje kot na začetek novega stvarjenja. Poveljčani Kristus je prvenec tega novega stvarjenja, ker je »prvorojenec vsega stvarstva« (Kol 1,15) in »prvorojenec med vstalimi od mrtvih« (Kol 1,18).

25. Nedelja je izmed vseh dni najprimernejša za to, da kristjan obudi spomin na odrešenje, ki mu je bilo podarjeno v krstu in ki ga je napravilo za novega človeka v Kristusu. »S krstom ste bili namreč pokopani skupaj z njim, v njem ste bili tudi obujeni, po veri v delovanje Boga, ki ga je obudil od mrtvih« (Kol 2,12; prim. Rim 6,4-6). Bogoslužje dvakrat naglaša to krstno razsežnost nedelje. Prvič, ko spodbuja, naj bi poleg velikonočne vigilijske krščevali tudi tisti dan v tednu, »ko Cerkev obhaja spomin Gospodovega vstajenja.«²⁴ Drugič, ko predlaga na začetku maše primeren spokorni obred pokropitve z blagoslovljeno vodo; ta obred kliče v spomin prav krstni dogodek, ki je rojstvo vsakršnega krščanskega življenja.²⁵

Osmi dan – predpoda večnosti

26. Po drugi strani pa je dejstvo, da je sobota sedmi dan v tednu, navajalo k temu, da so na Gospodov dan gledali v luči dopolnjujoče (komplementarne) simbolike, ki je zelo pri srcu cerkvenim očetom. V skladu z njo je nedelja – poleg tega, da je prvi dan – tudi »osmi dan«. Njen položaj je glede na zaporedje sedmerih dni edinstven in vse presegajoč (transcendenten). Spominja ne le na začetek časov, ampak tudi na njihov konec v »prihodnjem veku«. Sv. Bazilij razlaga, da nedelja pomeni v resnici tisti edin-

---

²⁴ *Krščevanje otrok*, št. 9; prim. *Uvajanje odraslih v krščanstvo*, št. 59.

²⁵ Prim. *Rimski misal*, Nedeljski blagoslov vode, Ljubljana 1991, 921.

stveni dan, ki bo nastopil za sedanjim časom; brezkončni dan, ki ne bo poznal ne večera ne jutra; neminljivi vek, ki se ne bo mogel postarati. Nedelja je nenehna napoved neminljivega življenja, napoved, ki poživlja upanje kristjanov in jim vliva pogum na njihovem potovanju.²⁶ Sv. Avguštín s pogledom na poslednji dan, ko bo v polnosti ureničena simbolika sobote kot dneva pričakovanja, ob koncu svojih Izpovedi opisuje poslednjo stvarnost (*eschaton*) kot »mir v počitku, mir sobote, mir brez zatona«.²⁷ Obhajanje nedelje kot »prvega« in obenem »osmega« dne torej kristjana usmerja k njegovemu cilju, ki je večno življenje.²⁸

Dan Kristusa, ki je luč

27. Znotraj te kristocentrične perspektive postane razumljiv še en simbolični pomen, ki sta ga verujoča misel in dušnopastirska praksa pridevali Gospodovemu dnevju. Cerkev je na temelju modrega pastoralnega uvida pokristjanila ime »dan sonca«, ki so ga Rimljani uporabljali za nedeljo in ki ga še vedno srečujemo v nekaterih današnjih jezikih.²⁹ S tem je želela vernike odvrniti od nevarnih kultov, ki so po božje častili sonce, in je usmerila praznovanje tega dneva h Kristusu, ki je resnično »sonce« človeštva. Sv. Justin, ki piše za pogane, uporablja ustaljene izraze in pripominja, da so se kristjani zbirali »na dan sonca«.³⁰ Vendar je dobila raba tega izraza za vernike tedaj že nov, docela evangeljski po-

---

²⁶ Prim. sv. Bazilij, *De Spiritu Sancto* 27, 66: SC 17, 484-485. Prim. tudi *Barnabovo pismo* 15,8-9: SC 172, 186-189 (CO 7, 258); sv. Justin, *Dialog s Trifonom* 24.138: PG 6,528.793; Origen, *Commentarium ad Psalmos*, Ps. 118 (119), 1: PG 12, 1588.

²⁷ »Domine, praestitisti nobis pacem quietis, pacem sabbati, pacem sine vespera«: *Izpovedi* 13, 35: CCL 27, 272; (CO 3 in 3, 335)

²⁸ Prim. sv. Avguštín, *Epist.* 55, 17: CSEL 34, 188: »Ita ergo erit octavus, qui primus, ut prima vita sed aeterna reddatur.«

²⁹ V angleščini: *Sunday*, v nemščini: *Sonntag*.

³⁰ *Apologia - Prvi zagovor* 67: PG 6, 430; (CO 8, 234-235).

men.³¹ Kristus je namreč luč sveta (prim. Jn 9,5; prim. tudi 1,4-5.9) in dan spomina na njegovo vstajenje pomeni neprenehno odmevanje te epifanije njegove slave v tedenskem ritmu časa. Tema nedelje kot dneva, ki je razsvetljen od zmagošlavja vstalega Kristusa, dobi prostor tudi v molitvenem bogoslužju.³² Posebnega poudarka je deležna v nočnem bedenju, ki v vzhodnih liturgijah pripravlja na nedeljo in uvaja vanjo. Ko se Cerkev zbira na ta dan, občuteva v vsakem rodu na novo prav isto strmenje, kot ga je občutil Zaharija, ko je svoj pogled usmeril h Kristusu in ga napovedal kot »vzhajajoče sonce z višave«, ki naj »razsvetli vse, ki sedijo v temi in smrtni senci« (Lk 1,78-79). Vsakokrat se Cerkev uglašuje na tisto veselje, ki ga je doživel Simeon, ko je vzel v naročje božje Dete, ki je prišlo kot »luč v razsvetljenje poganom« (Lk 2,32).

Dan podaritve Duha

28. Če nedeljo imenujemo dan sonca, bi jo mogli zaradi odnosa do Svetega Duha imenovati tudi dan »ognja«. Kristusova luč je namreč najtesneje povezana z »ognjem« Duha in tako obe

---

³¹ Prim. sv. Maksim Turinski, *Sermo* 44, 1: CCL 23, 178; *Sermo* 53, 2: CCL 23, 219; Evzebij Cezarejski, *Comm. in Ps.*: PG 23, 1169-1173.

³² Glej npr. pesem pri uri bogoslužnega branja: »*Dies aetasque ceteris / octava splendet sanctior / in te quam, Iesu, consecras / primitiae surgentium*« (»Nedeljsko jutro nam žari, / svetejše je od drugih dni. / Posvetil Jezus ga je sam, / ko prvi je od mrtvih vstal«) (1. teden). Podobno: »*Salve dies, dierum gloria / dies felix Christi victoria, / dies digna iugi laetitia / dies prima. / Lux divina caecis irradiat, / in qua Christus infernum spoliat, / mortem vincit et reconciliat / summis ima*« (»Pozdravljen, dan, ves srečen in častit, / ožarja te vstajenja božji svit, / iskreno se te veselimo vsi, / Gospodov dan. / Slepoto je pregnala luč z neba / in Kristus je iztrgal plen pekla, / premagal smrt, z Očetom spravil svet, / nebo in nas«) (2. teden). Podobne izraze najdemo v pesmih molitvenega bogoslužja v različnih modernih jezikih.

podobi kažeta na pomen krščanske nedelje.³³ Ko se je Jezus na veliko noč zvečer prikazal apostolom, je dihnil vanje in jim rekel: »Prejmite Svetega Duha! Katerim grehe odpustite, so jim odpuščeni; katerim jih zadržite, so jim zadržani« (Jn 20,22-23). Podelitev Svetega Duha je veliki dar, ki so ga učenci na velikonočno nedeljo prejeli od Vstalega. Nedelja je bila tudi petdeset dni po vstajenju, ko je prišel Duh z močjo kot »silovit vihar« in kot »ogenj« (Apd 2,2-3) nad zbrane apostole in Marijo. Binkošti niso le neki dogodek na začetku, marveč so skrivnost, ki neprestano oživlja Cerkev.³⁴ Obhajanje tega dogodka pomeni enega od močnih liturgičnih časov v letu in z njim se sklene obhajanje »velike nedelje«. ³⁵ Zaradi najtesnejše povezave z velikonočno skrivnostjo pa ostaja ta dogodek vpisan tudi v globoki pomen vsake nedelje. »Tedenska velika noč« postane na neki način »tedenski binkoštni dan«, ob katerem kristjani podoživljajo veselje apostolov ob srečanju z Vstalim in pustijo, da jih oživlja dih njegovega Duha.

Dan vere

29. Zaradi vseh omenjenih razsežnosti, ki so lastne nedelji, je ta dan v odličnem pomenu *dan vere*. Po delovanju Svetega Duha, ki je živ »spomin« Cerkve (prim. Jn 14,26), se dogodek prvega prikazovanja Vstalega obnavlja v »današnjosti« vsakega izmed Kristusovih učencev. Verniki, zbrani pri nedeljskem bogoslužju, so postavljeni predenj in kakor da slišijo povabilo, ki je nekoč veljalo apostolu Tomažu: »Položi svoj prst sem in poglej moje roke! Daj svojo roko in jo položi v mojo stran in ne bodi neveren, ampak veren!« (Jn 20,27). Zares, nedelja je dan vere. To poudarja tudi dejstvo, da evharistično bogoslužje ob nedeljah in slovesnih praz-

---

³³ Prim. sv. Klemen Aleksandrijski, *Stromata* VI, 138, 1-2: PG 9, 364.

³⁴ Prim. Janez Pavel II., *Okrožnica o Svetem Duhu (Dominum et vivificantem)* (18. maj 1986), 22-26: AAS 78 (1986), 829-837; Cerkevni dokumenti 32, Ljubljana 1986.

³⁵ Prim. sv. Atanazij Aleksandrijski, *Nedeljska pisma* 1, 10: PG 26, 1366.

nikih predvideva izpoved vere. Molitev ali petje »veroizpovedi« (Credo) razodeva krstni in velikonočni značaj nedelje. Tako nedelja postane dan, ko krščeni s posebnim razlogom obnavlja svojo privrženost Kristusu in njegovemu evangeliju in poživi zavest glede krstnih obljub. Ko poslušša božjo besedo in prejema Gospodovo telo, zre vstalega Jezusa, ki je navzoč v »svetih znamenjih«, in z apostolom Tomažem izpoveduje: »Moj Gospod in moj Bog!« (Jn 20,28).

Dan, ki se mu ne moremo odreči!

30. Po vsem tem je razumljivo, zakaj je treba tudi sredi težav našega časa ohranjati in predvsem pristno živeti istovetnost (identiteto) tega dne. Neki vzhodni pisec z začetka 3. stoletja poroča, da so že takrat verniki vsepovsod redno posvečevali nedeljo.³⁶ Prakso, ki je nastala spontano, so kasneje potrdili kot pravno normo, in tako je Gospodov dan dva tisoč let dajal ritem zgodovini Cerkve. Kako bi si mogli predstavljati, da ne bi zaznamoval tudi njene prihodnosti? Ko gre za težave, ki dandanes morda otežujejo izpolnjevanje nedeljske dolžnosti, ima Cerkev posluh za življenjske razmere svojih otrok in je nanje materinsko pozorna. Čuti se poklicano k novim katehetskim in pastoralnim naporom, da ne bi bil nihče od njenih otrok v rednih življenjskih razmerah prikrajšan za bogastvo milosti, ki pritekajo iz obhajanja Gospodovega dne. V istem duhu izjavlja 2. vatikanski cerkveni zbor, ko govori o možnosti popravka cerkvenega koledarja v povezavi s spremembami civilnega koledarja, da »Cerkev ne nasprotuje samo tistim (spremembam, načrtom), ki ohranjajo in varujejo teden s sedmimi dnevi in nedeljo.«³⁷ Obhajanje krščanske nedelje torej ostaja tudi na pragu tretjega tisočletja določujoča in nepogrešljiva prvina krščanske istovetnosti, in sicer zaradi vsebinskih pomenov, ki jih kliče v spomin, ter zaradi razsežnosti, ki jih vključuje in ki so povezane s samimi temelji vere.

---

³⁶ Prim. Bardesane, *Dialog o usodi* 46; PS 2, 606-607.

³⁷ B, Dodatek: O popravku koledarja.

Tretje poglavje

DAN CERKVE – DIES ECCLESIAE

EVHARISTIČNI SHOD – SRCE NEDELJE

Navzočnost Vstalega

31. »Jaz sem z vami vse dni do konca sveta« (Mt 28,20). Ta Kristusova obljuba nenehno odmeva v Cerkvi. V njej Cerkev najde rodovitno skrivnost svojega življenja in izvir svojega upanja. Nedelja kot dan vstajenja ni samo spomin na pretekli dogodek, ampak je obhajanje žive navzočnosti Vstalega sredi tistih, ki so njegovi.

Če naj Kristusovi učenci primerno oznanjajo in živijo to navzočnost, ni dovolj, da molijo posamič in se le po notranje, v skritosti srca, spominjajo Kristusove smrti in vstajenja. Tisti, ki so prejeli milost krsta, niso bili odrešeni le kot posamezniki, temveč kot udje skrivnostnega telesa in so se včlenili v božje ljudstvo.³⁸ Zato je pomembno, da se zbirajo in s tem v polnosti izražajo istovetnost Cerkve (*ekklésía*); ta je namreč zbor, ki ga sklicuje vstali Gospod, ki je daroval svoje življenje, da bi »razkropljene božje otroke zbral v eno« (Jn 11,52). Ti so po daru Duha postali »eden« v Kristusu (prim. Gal 3,28). Ta edinost se navzven razodeva takrat, ko se kristjani zberejo skupaj. Takrat se živo zavedajo in pred svetom pričujejo, da so ljudstvo odrešenih, ki se sestavlja iz »ljudi iz vsakega rodu, jezika, ljudstva in naroda« (Raz 5,9). V zboru Kristusovih učencev se v času neprekinjeno ohranja podoba prve krščanske skupnosti, ki jo kot vzorno opisuje Luka v Apostolskih delih. Poroča, da so bili prvi krščanci »stanovitni v nauku apostolov in v občestvu, v lomljenju kruha in v molitvah« (2,42).

³⁸ Prim. C 9.

Evharistični shod

32. Ta resničnost življenja Cerkve dobi v *evharistiji* ne samo posebno izpovedno moč, ampak je tam v nekem smislu njen »izvir«. ³⁹ Evharistija hrani in oblikuje Cerkev: »Ker je en kruh, smo mi, ki nas je veliko, eno telo, ker smo vsi deležni enega kruha« (1 Kor 10,17). Zaradi takšnega življenjskega (vitalnega) odnosa do zakramenta Gospodovega telesa in krvi se skrivnost Cerkve na najodličnejši način oznanja, okuša in živi prav v *evharistiji*. ⁴⁰

Vsakokrat, ko obhajamo evharistijo, se uresničuje njena notranja cerkvenostna (eklezijska) razsežnost. Tembolj pa se ta razsežnost izraža na dan, ko se skliče celotno občestvo in obhaja spomin Gospodovega vstajenja. Katekizem katoliške Cerkve pomenljivo uči, da je »nedeljsko obhajanje Gospodovega dneva in Gospodove evharistije središče življenja Cerkve.« ⁴¹

33. Pri nedeljski maši namreč kristjani še posebej močno podoživljajo to, kar so doživeli apostoli na veliko noč zvečer, ko so bili zbrani in se jim je prikazal Vstali (prim. Jn 20,19). V tem majhnem jedru učencev, ki so bili nekakšen zasnutek Cerkve, je bilo na neki način navzoče božje ljudstvo vseh časov. Prek njihovega pričevanja se na vse rodove verujočih razliva Kristusov pozdrav: »Mir vam bodi!« Ta pozdrav nosi v obilju s seboj mesijanski dar miru, ki je bil pridobljen z njegovo krvjo in se podarja skupaj z njegovim Duhom. »Čez osem dni« (Jn 20,26) se Kristus vrne mednje. Ta dogodek v korenini že predpodblija navado krščanske skupnosti, da se zbira vsak osmi dan, na »Gospodov dan« ali nedeljo, da izpove vero v njegovo vstajenje in se obogati s sadovi blagovanja, v katerem je Gospod obljubil: »Blagor tistim, ki niso videli, pa so začeli verovati!« (Jn 20,29). To najtesnejšo zvezo med razodevanjem Vsta-

---

³⁹ Prim. Janez Pavel II., Pismo *Dominicae Cenaе* (24. februar 1980), 4: AAS 72 (1980), 120; Okrožnica o *Svetem Duhu*, 62-64.

⁴⁰ Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *Vicesimus quintus annus* (4. december 1988), 9: AAS 81 (1989), 905-906.

⁴¹ KKK 2177.

lega in evharistijo nakazuje tudi Lukov evangelij v pripovedi o emavških učencih, ki se jima je sam Kristus pridružil, ju uvajal v razumevanje božje besede ter na koncu z njima sedel za mizo. Prepoznala sta ga, ko je »vzel kruh, blagoslovil, ga razlomil in jima ga dal« (24,30). Jezusove kretnje, opisane v tej pripovedi, so iste kakor pri zadnji večerji in razločno kažejo na »lomljenje kruha«; tako je namreč prvi rod kristjanov poimenoval evharistijo.

Nedeljska evharistija

34. Nedeljska evharistija seveda nima sama po sebi drugačnega pomena (statusa), kakor tista, ki jo obhajamo kateri koli drugi dan, niti je ne moremo ločevati od celote liturgičnega in zakramentalnega življenja. Evharistija je po svoji naravi razodevanje (epifanija) Cerkve;⁴² to razodevanje pa doseže svoj najpomembnejši trenutek takrat, ko se skupnost vernikov škofije skupaj s svojim pastirjem zbere pri molitvi: »Cerkev se najbolj razodeva takrat, kadar se vse sveto božje ljudstvo polno in dejavno udeležuje istih bogoslužnih opravil, zlasti iste evharistije, v skupni molitvi in okrog enega oltarja, pod vodstvom škofa, obdanega z zborom duhovnikov in služabnikov oltarja.«⁴³ Povezanost s škofom in z vso cerkveno skupnostjo je neločljiva sestavina vsakega evharističnega opravila, čeprav ga ne vodi škof in naj se obhaja kateri koli dan v tednu. Izraz te povezanosti je omemba škofa v evharistični molitvi.

Nedeljska evharistija se razlikuje od drugih po tem, da vsebuje dolžnost navzočnosti v občestvu, in tudi po tem, da je obdana z večjo slovesnostjo, saj se obhaja »na prvi dan v tednu, ko je naš Gospod vstal od mrtvih in nam podaril večno življenje.«⁴⁴ Zato nedeljska evharistija še bolj poudarjeno razodeva svojo cerkvenostno razsežnost in je s tem

---

⁴² Prim. Janez Pavel II., Apostolsko pismo *Vicesimus quintus annus*, 9.

⁴³ B 41; prim. Š 15.

⁴⁴ Tako ali podobno je rečeno v embolizmu pri nekaterih evharističnih molitvah v raznih jezikih. Te besede razločno kažejo na »velikonočni« značaj nedelje.

vzorec (paradigma) za druga evharistična slavja. Vsaka skupnost, v kateri se zberejo vsi njeni člani pri »lomljenju kruha«, sebe doživlja kot kraj, na katerem se oprijemljivo udejanja skrivnost Cerkve. Pri tem slavju se določena skupnost odpira v smeri občestva z vesoljno Cerkvijo,⁴⁵ ko prosi nebeškega Očeta, naj se spomni »Cerkve, razširjene po vsem svetu«, in ji da, da bo rastle v edinosti vseh vernikov s papežem in s pastirji posameznih Cerkva, dokler ne doseže popolne ljubezni.

Dan Cerkve

35. *Gospodov dan (dies Domini)* se torej razodeva obenem kot *dan Cerkve (dies Ecclesiae)*. Zato razumemo, zakaj mora biti v dušnem pastirstvu skupnostna (občestvena) razsežnost nedeljskega slavja še posebej poudarjena. Že ob drugi priložnosti sem spomnil na to, da med vsemi številnimi dejavnostmi v župniji »ni nobena tako življenjsko potrebna in koristna za oblikovanje skupnosti kakor nedeljsko obhajanje Gospodovega dne in njegove evharistije.«⁴⁶ V tem smislu je 2. vatikanski cerkveni zbor opozoril na nujnost zavzemanja za to, da »se razcvete zavest župnijskega občestva, zlasti v občestvenem obhajanju nedeljske maše.«⁴⁷ V istem smislu govorijo nadaljnja liturgična navodila, ki zahtevajo, da se evharistična opravila ob nedeljah in praznikih, ki so običajno v drugih cerkvah in oratorijih, uskladijo z opravilom v župnijski cerkvi. Namen tega navodila je »gojiti čut za cerkveno občestvo, tisti čut, ki dobiva svojo hrano in svoj izraz na poseben način v skupnem obhajanju nedeljske maše, bodisi ob škofu, zlasti v stolnici, bodisi v župnijskem svetem zboru, katerega pastir je škofov zastopnik.«⁴⁸

---

⁴⁵ Prim. Kongregacija za nauk vere, Pismo škofom katoliške Cerkve o nekaterih vidikih Cerkve kot občestva *Communio notio* (28. maja 1992), 11-14: AAS 85 (1993), 844-847.

⁴⁶ Nagovor tretji skupini škofov iz Združenih držav Amerike (17. marca 1998), 4: *L'Osservatore Romano*, 18. marca 1998, 4.

⁴⁷ B 42.

⁴⁸ Kongregacija svetih obredov, Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti *Eucharisticum mysterium* (25. maj 1967), 26: AAS 59 (1967), 555; Ljubljana 1967, 21-22.

36. Nedeljski sveti zbor je odlični (privilegirani) kraj edinosti. V njem se namreč obhaja *zakrament edinosti (sacramentum unitatis)*, ki globoko zaznamuje Cerkev, »ljudstvo, zbrano v edinosti Očeta in Svetega Duha«. ⁴⁹ V nedeljskem svetem zboru krščanske družine na odličen način izražajo svojo istovetnost in svojo »službo«, ki jo imajo kot »domače Cerkev«, ko se starši skupaj s svojimi otroki udeležujejo ene mize božje besede in kruha življenja. ⁵⁰ V tej zvezi je treba opozoriti, da je v prvi vrsti naloga staršev, da vzgajajo svoje otroke za udeležbo pri nedeljski maši. Pri tem naj jim pomagajo veroučitelji, ki skrbijo, da je uvajanje v mašo sestavni del vzgojnega dogajanja pri otrocih, ki so jim zaupani. Pojasnjujejo naj jim globok razlog za obveznost nedeljske zapovedi. Temu v prid je tudi obhajanje maš z otroki, kadar to svetujejo okoliščine in kakor glede tega določajo liturgična navodila. ⁵¹

Normalno je, da se pri nedeljskih mašah v župniji, ki je »evharistično občestvo«, ⁵² zbirajo različne skupine, gibanja, združenja in tudi majhne redovne skupnosti, ki bivajo v župniji. Tako morejo doživljati to, kar je vsem njim v globini najbolj skupno, onkraj posebnih duhovnih poti, ki so njihova zakonita značilnost in ki se jih držijo v poslušnosti temu, kar je presodila cerkvena oblast. ⁵³ Prav zato ne gre priporočati, da bi na nedeljo, ki je dan svetega shoda, imeli maše za male

---

⁴⁹ Prim. sv. Ciprijan, *O Gospodovi molitvi* 23: PL 4, 553 (COID, Ciprijan II, 145-146); *O edinosti katoliške Cerkve*, 7: CSEL 3-1, 215 (COID, Ciprijan II, 108-109); C 4; B 26.

⁵⁰ Prim. Janez Pavel II., *Apostolska spodbuda o družini Familiaris consortio* (22. novembra 1981), 57; 61: AAS 74 (1982), 151; 154; Cerkevni dokumenti 16, Ljubljana 1982.

⁵¹ Prim. Kongregacija za bogoslužje, *Pravilnik za maše z otroki* (1. november 1973): AAS 66 (1974), 30-46; Ljubljana 1975.

⁵² Prim. Kongregacija svetih obredov, *Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti Eucharisticum mysterium* (25. maj 1967), 26: AAS 59 (1967), 555-556, Ljubljana 1967, 21-22; Kongregacija za škofe, *Pravilnik o pastoralni službi škofov Ecclesiae imago* (22. februar 1973), 86 c: *Ench. Vat.*, 4, 2071.

⁵³ Prim. Janez Pavel II., *Posinodalna apostolska spodbuda o laikih Christifideles laici* (30. december 1988), 30: AAS 81 (1989), 446-447; Cerkevni dokumenti 41, Ljubljana 1989.

skupnosti. Ne gre le za izogibanje nevarnosti, da bi župnijski sveti zbori ostali brez potrebne službe duhovnikov, ampak tudi za to, da se v polnosti ohranja in podpira življenje in edinost cerkvenega občestva.⁵⁴ Stvar preudarne presoje pastirjev delne Cerkve je, da ob upoštevanju posebnih vzgojnih in pastoralnih zahtev dovoljujejo morebitne jasno določene izjeme od te smernice. Pri tem naj imajo pred očmi blagor posameznikov ali skupin, zlasti pa še koristi, ki bi jih moglo od tega imeti celotno krščansko občestvo.

Romarsko ljudstvo

37. Glede na to, da Cerkev potuje skozi čas, povezava s Kristusovim vstajenjem in tedensko slovesno spominjanje tega dogodka kličeta v spomin *romarski ali potujoči značaj in eshatološko razsežnost božjega ljudstva*. Cerkev od nedelje do nedelje stopa naproti zadnjemu »Gospodovemu dnevu«, naproti nedelji brez konca. Pričakovanje Kristusovega prihoda je vpisano v samo skrivnost Cerkve⁵⁵ in prihaja na dan pri vsakem obhajanju evharistije. Gospodov dan pa je poseben spomin veličastva vstalega Kristusa in zato še krepkeje kliče v zavest tudi prihodnjo slavo njegovega »ponovnega prihoda«. Zaradi tega je nedelja dan, ko Cerkev jasneje razodeva svoj »zaročni« (»svatbeni«) značaj in s tem na neki način vnaprej doživlja eshatološko resničnost nebeskega Jeruzalema. Ko svoje otroke zbira v evharističnem shodu in jih vzgaja v pričakovanju »božjega Ženina«, se nekako »vadi v hrepenenju«. ⁵⁶ Ob tem vnaprej okuša veselje novih nebes in nove zemlje, ko bo sveto mesto, novi Jeruzalem, prišel z neba od Boga, »pripravljen kakor nevesta, ki se je ozaljšala za svojega ženina« (Raz 21,2).

⁵⁴ Prim. Kongregacija za bogoslužje, Navodilo o mašah malih skupnosti (15. maj 1969), 10: AAS 61 (1969), 810; Prenovljeno bogoslužje, Ljubljana 1981, 78.

⁵⁵ Prim. C 48-51.

⁵⁶ »*Haec est vita nostra, ut desiderando exerceamur*«: sv. Avguštin, In *prima Ioan. tract.* 4, 6: SC 75, 232.

Dan upanja

38. Če je nedelja dan vere, je z istega vidika tudi *dan krščanskega upanja*. Udeležba pri »Gospodovi večerji« je namreč vnaprejšnje doživljanje (anticipacija) eshatološke »Jagnjetove poročne gostije« (Raz 19,9). Ko krščansko občestvo obhaja spomin Kristusa, ki je vstal in šel v nebesa, »polno blaženega upanja pričakuje prihod našega Odrešenika Jezusa Kristusa«,⁵⁷ Krščansko upanje, ki živi in se hrani ob tem močnem tedenskem ritmu, postaja obenem kvas in luč človeškega upanja nasploh. Zato so v prošnjah za različne potrebe povzete potrebe ne le krščanskega občestva, temveč vsega človeštva. Tako Cerkev, ki se zbira pri evharističnem opravilu, pričuje pred svetom, da v sebi podoživlja »veselje in upanje, žalost in tesnobo današnjih ljudi, posebno ubogih in vseh kakorkoli trpečih«. ⁵⁸ Njeni otroci, obloženi z delom in življenjskimi nalogami, se med tednom trudijo pričevati z oznanjevanjem evangelija in izvrševanjem ljubezni. Ko Cerkev z nedeljsko evharistično daritvijo okrona to njihovo pričevanje, najjasneje razodeva svoje bistvo, da je namreč »nekak zakrament, to je znamenje in orodje za notranjo zvezo z Bogom in za zedinjenje vsega človeškega rodu.«⁵⁹

Miza božje besede

39. Pri nedeljskem svetem shodu, kakor to velja za vsako evharistično opravilo, se verniki srečujejo z Vstalim prek udeležbe pri dvojni mizi božje besede in kruha življenja. Miza božje besede nenehno uvaja v tisto razumevanje odrešenjske zgodovine in še posebej velikonočne skrivnosti, ki ga je vstali Jezus podaril učencem: on sam je namreč navzoč v svoji besedi in »govori, kadar se v Cerkvi bere Sveto pismo«. ⁶⁰ Na drugi mizi

---

⁵⁷ Rimski misal, embolizem po očenašu.

⁵⁸ CS 1.

⁵⁹ C 1; prim. Janez Pavel II., Okrožnica o *Svetem Duhu*, 61-64.

⁶⁰ B 7; prim. 33.

pa se prek spomina njegovega trpljenja in vstajenja urešničuje resnična, bistvena (substancialna) in trajna navzočnost vstalega Gospoda in se nam podarja tisti kruh življenja, ki je zagotovilo prihodnje slave. Drugi vatikanski cerkveni zbor je pripomnil, da »sta besedno bogoslužje in evharistično bogoslužje tako tesno povezana, da sestavljata eno samo bogoslužno dejanje«. ⁶¹ Isti cerkveni zbor je tudi določil: »Da bo vernikom bolj bogato pripravljena miza božje besede, naj se bolj na široko odpro zakladi Svetega pisma.« ⁶² Naročil je tudi, naj se pri mašah, ki se opravljajo ob nedeljah in zapovedanih praznikih, brez tehtnega vzroka ne opusti homilija. ⁶³ Te hvalevredne uredbe so se ustrezno izrazile v liturgični prenovi. Ko je Pavel VI. razlagal omenjeno bogatejšo ponudbo svetopisemskih beril na nedelje in praznike, je zapisal: »Vse to je bilo urejeno z namenom, da bi v vernikih vse bolj rastla tista žlakota po poslušanju Gospodove besede' (Am 8,11), ki pod vodstvom Svetega Duha nagiba ljudstvo nove zaveze k popolni edinosti Cerkve.« ⁶⁴

40. Ko več kot trideset let po koncilu premišljujemo o nedeljski evharistiji, je potrebno preverjati, kako se oznanja božja beseda in ali sredi božjega ljudstva dejansko raste spoznavanje Svetega pisma in ljubezen do njega. ⁶⁵ Oba vidika – *obhajanje in živo izkustvo* – sta najtesneje povezana med seboj. Po eni strani nam možnost, ki jo daje cerkveni zbor, da se božja beseda oznanja v domačem jeziku zbranega občestva, narekuje »novo odgovornost« do božje besede, da bi namreč »že sam način branja ali petja« jasno izražal »edinstveni značaj svetega besedila«. ⁶⁶ Po drugi strani pa je potrebno, da

---

⁶¹ Prav tam, 56; prim. *Ordo Lectionum Missae, Praenotanda*, št. 10; Božja beseda pri bogoslužju, Ljubljana.

⁶² B 51.

⁶³ Prim. prav tam, 52; ZCP, kan. 767, § 2; *Zakonik vzhodnocerkvenega prava*, kan. 614.

⁶⁴ Apostolska konstitucija *Missale Romanum* (3. april 1969): AAS 61 (1969), 320; Rimski misal, Ljubljana 1991, 11*-12*.

⁶⁵ B 24 govori o »prisrčni in živi zavzetosti za Sveto pismo« (*«suavis et vivus Sacrae Scripturae affectus»*).

⁶⁶ Janez Pavel II., Pismo *Dominicae Cenaе* (24. februar 1980), 10: AAS 72 (1980), 135.

se verniki duhovno dobro pripravijo na poslušanje oznanjene božje besede, in sicer s primernim poznanjem Svetega pisma in – kjer je pastoralno gledano to mogoče – s posebnimi pobudami poglobljanja v svetopisemske odlomke, zlasti tiste, ki se berejo pri prazničnih mašah. Če namreč sveto besedilo, prebrano v duhu molitve in v poslušnosti cerkveni razlagi,⁶⁷ ne navdihuje vsakdanjega življenja posameznikov in krščanskih družin, bo zgolj bogoslužno oznanjevanje božje besede le stežka obrodilo zelene sadove. Zato so zelo hvalevredne tiste pobude, s katerimi župnijska občestva ob sodelovanju udeležencev pri evharistiji – duhovnikov, služabnikov in vernikov⁶⁸ – že med tednom pripravljajo nedeljsko bogoslužje, ko vnaprej premišljujejo božjo besedo, ki bo oznanjena. Cilj tega prizadevanja mora biti, da bi celotno opravilo, kolikor ga sestavljajo tudi molitev, poslušanje, petje, in ne samo homilija, na neki način izražalo sporočilo nedeljskega bogoslužja in bi se tako močnejše dotaknilo udeležencev. Jasno je, da je veliko prepuščeno odgovornosti tistih, ki opravljajo službo božje besede. Ob študiju svetega besedila in ob molitvi so dolžni posebno skrbno pripraviti razlago Gospodove besede in pri tem natančno podati njeno vsebino ter jo postaviti v današnji čas, upoštevajoč vprašanja in življenje današnjih ljudi.

41. Ne smemo pozabiti, da oznanjevanje božje besede znotraj bogoslužja, posebej v okviru evharističnega shoda, ni najprej trenutek premišljevanja in kateheze, ampak je pogovor med Bogom in njegovim ljudstvom, pogovor, v katerem se oznanjajo čudovita dela odrešenja in se vsakokrat znova pred človeka postavljajo zahteve zaveze. Božje ljudstvo se s svoje strani čuti poklicano, da odgovarja na ta dialog ljubezni s hvalo in zahvalo in da hkrati izpričuje svojo zvestobo s prizadevanjem za nenehno »spreobračanje«. Verniki, ki se ob nedeljah zbirajo, se torej trudijo za notranjo obnovitev krstnih obljub, ki so nekako vključene v veroizpoved (Cre-

---

⁶⁷ Prim. BR 25.

⁶⁸ Prim. *Ordo Lectionum Missae, Praenotanda*, 3. pogl.; Božja beseda pri bogoslužju, Ljubljana.

do), bogoslužje pa jih izrečno predvideva pri obhajanju velikonočne vigilije in pri krščevanju med mašo. V tem okviru dobi oznanjevanje božje besede znotraj nedeljskega evharističnega opravila tisti slovesni značaj, ki ga je že stara zaveza predvidevala za trenutke obnovitve zaveze. Ob teh priložnostih so brali postavbo in izraelska skupnost je bila povabljena, da vnovič potrdi svoj »da« in obnovi svojo odločitev za zvestobo Bogu in privrženost njegovim zapovedim, kakor je to storilo ljudstvo na poti skozi puščavo ob vznožju gore Sinaj (prim. 2 Mz 19,7-8; 24,3.7). Ko nam Bog priobčuje svojo besedo, pričakuje naš odgovor. Ta odgovor je za nas že dal Kristus s svojim »Amen« (prim. 2 Kor 1,20-22), Sveti Duh pa stori, da ta odgovor odmeva v nas. Tako naj bi to, kar smo poslušali, globoko poseglo v naše življenje.⁶⁹

Miza Kristusovega telesa

42. Miza božje besede sama po sebi vodi k mizi evharističnega kruha in pripravlja občestvo na to, da zaživi iz njenih mnogih razsežnosti; le-te dobijo pri nedeljski evharistiji posebej slovesen značaj. Evharistija, ki se obhaja v prazničnem ozračju zbiranja vsega občestva na »Gospodov dan«, se izkazuje – bolj vidno kakor druge dni – kot velika »zahvala«. Z njo se Cerkev, napolnjena z Duhom, obrača na Očeta, se zedinja s Kristusom in postaja glasnica v imenu celotnega človeštva. Tedenski ritem shajanja navaja vernike k temu, da si v hvaležnem spominjanju spet priključijo pred oči dogodke preteklih dni, jih znova premislijo v luči Boga, se mu zahvalijo za njegove brezštevne darove in mu »po Kristusu, s Kristusom in v Kristusu, v občestvu Svetega Duha« dajejo čast in slavo. S tem krščansko občestvo osveži svojo zavest o tem, da so bile vse stvari ustvarjene po Kristusu (prim. Kol 1,16; Jn 1,3) in v Kristusu; da je prišel med nas v podobi hlapca, z nami delil naše človeško življenje in ga tako odrešil; da so bile vse stvari osredinjene v Kristusu

---

⁶⁹ Prim. *Ordo Lectionum Missae, Praenotanda*, 1. pogl., št. 6.

kot glavi (prim. Ef 1,10), da bi bile potem darovane Bogu Očetu, od katerega vse prejema svoj začetek in življenje. Na koncu se božje ljudstvo s svojim »Amen« pridružuje evharistični doksologiji in se v veri in upanju usmerja eshatološkemu cilju naproti, ko bo Kristus »kraljevanje izročil Bogu Očetu /.../, da bo Bog vse v vsem« (1 Kor 15,24.28).

43. Ta polet »kvišku«, to navzgor usmerjeno gibanje, je neočljivo vtakano v vsako evharistično opravilo, ki je zato vesel dogodek, prežet s hvaležnostjo in upanjem. To gibanje je še posebej poudarjeno pri nedeljski maši zaradi njene posebne povezanosti s spominom vstajenja. Po drugi strani pa je to »evharistično« veselje, ki nosi »kvišku naša srca«, sad »sestopajočega gibanja« Boga v smeri k nam. To gibanje ostaja za trajno vpisano v daritveno bistvo evharistije, ki je najvišji izraz in obhajanje skrivnosti izničenja (*kénosis*) ali ponižanja, v katerem je Kristus »sam sebe ponižal tako, da je postal pokoren vse do smrti, in sicer smrti na križu« (Fil 2,8).

Maša je namreč *živo ponavzočenje daritve na križu*. Pod podobama kruha in vina, nad kateri duhovnik kliče izlitje Duha, ki po posvetilnih besedah deluje s povsem edinstveno učinkovitostjo, se Kristus daruje Očetu v istem dejanju žrtvovanja, kakor se je daroval na križu. »V tej božji daritvi, ki se opravlja pri maši, je vsebovan in se nekrvavo daruje prav isti Kristus, ki je enkrat za vselej sam sebe daroval na oltarju križa.«⁷⁰ Kristus svoji daritvi pridružuje daritev Cerkev: »V evharistiji postane Kristusova daritev tudi daritev udov njegovega telesa. Življenje vernikov, njihove hvalnice, njihovo trpljenje, njihova molitev, njihovo delo – vse to je zedinjeno s Kristusovim hvaljenjem, trpljenjem, molitvijo in delom ter z njegovim popolnim darovanjem in dobi tako novo vrednost.«⁷¹ Ta udeležba celotnega občestva se posebej jasno kaže v nedeljskem svetem shodu, pri katerem morejo verniki prnesti k oltarju teden, ki je minil, z vsemi človeškimi bremenami, s katerimi je zaznamovan.

---

⁷⁰ Tridentinski koncil, 22. zasedanje, Nauk in kanoni o presveti mašni daritvi, II: DS, 1743; prim. KKC 1366.

⁷¹ KKC 1368.

Velikonočni obed in bratsko srečanje

44. Medsebojna povezanost vernikov pride posebej do izraza v velikonočnem obedu, ki je bistvena razsežnost evharistije, v kateri Kristus sam postane naša hrana. »Kristus je to daritev izročil Cerkvi s tem namenom, da bi je bili verniki deležni tako duhovno, to je po veri in ljubezni, kakor tudi zakramentalno, to se pravi z obedom svetega obhajila. Deležnost Gospodove večerje pa je vedno občestvo s Kristusom, ki se Očetu za nas daruje v žrtev.«⁷² Zato Cerkev priporoča vernikom, da ob udeležbi pri evharistiji prejmejo obhajilo, če so le pripravljene, kot je treba, in če so, kadar se zavedajo težkih grehov, v duhu Pavlovih naročil korintski skupnosti (prim. 1 Kor 11,27-32) prejeli božje odpuščanje v zakramentu sprave.⁷³ Jasno je, da je povabilo k evharističnemu obhajilu še posebej nujno pri maši ob nedeljah in drugih prazniških dneh.

Poleg tega se je treba živo zavedati najgloblje povezanosti, ki obstaja med našim občestvom s Kristusom in občestvom z brati. Nedeljski evharistični shod je *dogodek bratske povezanosti*, ki se mora med opravičilo lepo pokazati, seveda ob upoštevanju lastnega sloga, ki je predviden za bogoslužno opravilo. K temu prispeva prijazen sprejem na začetku kot tudi oblikovanje molitev, ki razodevajo pozornost do potreb celotnega občestva. Posebej zgovorna je izmenjava pozdrava miru, ki je v rimskem obredu pomenljivo umeščena pred evharistično obhajilo. Ta pozdrav naj bi razodeval pritrditev božjega ljudstva vsemu, kar se je zgodilo med opravičilo,⁷⁴ in zavezanost medsebojni ljubezni, ki jo sprejema nase vsak, kdor je deležen istega kruha. Spomniti se mora namreč zahtevne Kristusove besede: »Če torej prineseš svoj dar k

---

⁷² Kongregacija svetih obredov, Navodilo o češčenju evharistične skrivnosti *Eucharisticum mysterium* (25. maj 1967), 3 b: AAS 59 (1967), 541; Ljubljana 1967, 9; prim. Pij XII., Okrožnica *Mediator Dei* (20. november 1947), II: AAS 39 (1947), 564-566; Ljubljana 1957.

⁷³ Prim. KKC 1385; prim. tudi: kongregacija za nauk vere, Pismo škofom katoliške Cerkve o prejetanju evharističnega obhajila s strani vernikov, ki so ločeni in vnovič poročeni (14. september 1994): AAS 86 (1994), 974-979; Cerkevni dokumenti 71, Ljubljana 1997, 61-66.

⁷⁴ Prim. Inocenc I., *Epist.* 25, 1 Decenciju iz Gubbia: PL 20, 553.

oltarju in se tam spomniš, da ima tvoj brat kaj proti tebi, pusti dar tam pred oltarjem, pojdi in se najprej spravi z bratom, potem pa pridi in daruj svoj dar« (Mt 5,23-24).

Od maše k »misijonu«

45. Prejemanje kruha življenja pripravlja Kristusove učence na to, da se v moči Vstalega in njegovega Duha spoprimejo z *nalogami, ki jih čakajo v vsakdanjem življenju*. Za vernika, ki je doumel pomen tega, kar se je zgodilo, se evharistično opravilo ne more izčrpati znotraj svetišča. Kristjani, ki so vsako nedeljo sklicani, da bi živeli in izpovedovali navzočnost Vstalega, so poklicani, da postanejo *oznanjevalci evangelija in pričevalci* v svojem vsakdanjem življenju, podobno kot so bile to prve priče vstajenja. Prošnjo po obhajilu in sklepní obred – blagoslov in odslovitev – je potrebno s tega vidika znova odkriti in bolje ovrednotiti, da bi udeleženci pri evharistiji pristneje začutili odgovornost, ki jim je zaupana. Ko se sveti shod razide, se Kristusov učenec vrne v svoje navadno okolje z nalogo, da celotno svoje življenje napravi za dar, za duhovno in Bogu všečno žrtev (prim. Rim 12,1). Za vse, kar je prejel pri opraviilu, se čuti dolžnika svojim bratom, podobno kot sta doživljala učenca iz Emavsá. Potem ko sta v »lomljenju kruha« prepoznala vstalega Kristusa (prim. Lk 24,30-32), sta začutila potrebo, da se takoj vrmeta k svojim bratom in z njimi delita veselje, ki sta ga doživela ob srečanju z Gospodom (prim. Lk 24,33-35).

Nedeljska zapoved

46. Ker je evharistija resnično srce nedelje, je razumljivo, zakaj so pastirji vse od prvih stoletij dalje nenehno spominjali svoje vernike na *potrebnost, da se udeležujejo bogoslužnega shoda*. »Na Gospodov dan pustite vse – razlaga spis iz 3. stoletja z naslovom *Apostolska didaskalija* – in zavzeto hitite v vaš sveti shod, ki je vaša hvalnica Bogu. Kakšno opravičilo bodo sicer imeli pred Bogom tisti, ki se

na Gospodov dan ne zbirajo, da bi poslušali besedo življenja in se nahranili z božjo hrano, ki ostane večna?»⁷⁵ Vabilo pastirjev je na splošno doživelo v duhu vernikov iskreno pritrditev. Res je, da so prišli tudi časi in razmere, ko je idealna vnema v izpolnjevanju te dolžnosti uplahnila. Vendar ni mogoče mimo omembe pristnega junaštva, s katerim so duhovniki in verniki v nešteti nevarnostih in ob omejevanju verske svobode izpolnjevali to obveznost, kakor je mogoče ugotavljati od prvih stoletij Cerkve pa vse do našega časa.

Sv. Justin je mogel v svojem prvem Zagovoru, ki je naslovljen na cesarja Antonina in na senat, s ponosom opisovati krščansko prakso zbiranja ob nedeljah, ko so se na istem kraju zbirali kristjani iz mest in z dežele.⁷⁶ Med Diodorovim preganjanjem so bila njihova zbiranja najstrožje prepovedana. V tem času so bili številni tako pogumni, da so prezirali cesarjev odlok in sprejeli smrt, samo da niso opustili nedeljske evharistije. To velja za mučence iz Abitinije v prokonzularni Afriki, ki so svojim tožiteljem odgovarjali: »Brez vsakega strahu smo obhajali Gospodovo večerjo, ker je ne moremo opustiti; to je naša postava.« »Ne moremo živeti brez Gospodove večerje.« Ena od mučenk je izpovedala: »Da, udeležila sem se shoda in obhajala sem Gospodovo večerjo s svojimi brati, ker sem kristjanka.«⁷⁷

47. Cerkev je v vseh časih zatrjevala to v vesti zavezujočo dolžnost, ki se opira na notranjo zahtevo in ki so jo kristjani prvih stoletij tako močno čutili, čeprav sprva ni imela za potrebno, da jo tudi predpiše. Šele pozneje je morala spričo mlačnosti ali malomarnosti nekaterih kristjanov izrečno razglasiti dolžnost udeležbe pri nedeljski maši. Največkrat je to storila v obliki spodbud, včasih pa je morala poseči tudi po jasnih cerkvenopravnih ukrepih. To se je zgodilo na raznih delnih cerkvenih zborih (koncilijih) od 4.

---

⁷⁵ II, 59, 2-3; izd. F. X. Funk, 1905, 170-171.

⁷⁶ Prim. *Apologia - Prvi zagovor*, 67, 3-5; PG 6, 430; (CO 8, 234-235).

⁷⁷ *Zasliševanje sv. Saturnina, Dativa in drugih v Kartagini* 7, 9, 10; PL 8, 707.709-710; *Kristusovi pričevalci*, Celje 1983, 193-196.

stoletja dalje (npr. na koncilu v Elviri leta 300, ki ne govori o dolžnosti, ampak o kazenskih posledicah po treh opustitvah)⁷⁸ in še zlasti od 6. stoletja dalje (npr. na koncilu v Agde leta 506).⁷⁹ Ti odloki delnih koncilov so skupaj vpeljali vsesplošno veljaven in obvezujoč običaj, ki so ga imeli za nekaj samoumevnega.⁸⁰

Zakonik cerkvenega prava iz leta 1917 je prvič povzel izročilo v obliki splošno veljavnega zakona.⁸¹ Sedanji zakonik to potrjuje, ko pravi, da »so v nedeljo in na druge zapovedane praznike verniki dolžni udeležiti se maše«. ⁸² Takšen zakon so običajno razumevali tako, da nalaga strogo (grave) obveznost; prav to uči tudi Katekizem katoliške Cerkve.⁸³ Ni težko razumeti nagiba za to, če pretehtamo pomen, ki ga ima nedelja za krščansko življenje.

48. Kakor v junaških časih ob začetkih Cerkve tako tudi danes v mnogih pokrajinah sveta prihaja do težavnih razmer za mnoge kristjane, ki želijo živeti dosledno po svoji veri. Družbeno okolje je naravnost sovražno do evangeljskega sporočila, še pogosteje pa je zanj brezbržno in gluho. Vernik more vztrajati le, če lahko računa na podporo krščanskega občestva. Zato se mora prepričati o tem, kako odločilnega pomena je za njegovo življenje iz vere, da se ob nedeljah srečuje z drugimi brati pri obhajanju Gospodove velike noči v zakramentu nove zaveze. Na poseben način pa so se škofje dolžni truditi, »da bodo vsi verniki priznavali, posvečevali in praznovali nedeljo kot resnični 'Gospodov dan', na katerega se Cerkev

---

⁷⁸ Prim. kan. 21, Mansi, *Conc. II*, col. 9.

⁷⁹ Prim. kan. 47, Mansi, *Conc. VIII*, col. 332.

⁸⁰ Prim. nasprotno trditev glede moralne obveznosti posvečevanja praznika; obsodil jo je Inocenc XI. leta 1679, DS 2152.

⁸¹ Kan. 1248: »Na zapovedane praznike je dolžnost udeležiti se sv. maše«; kan. 1247, § 1: »Zapovedani praznični dnevi so v vsej Cerkvi ... vse in posamezne nedelje ...«

⁸² ZCP, kan. 1247; *Zakonik vzhodnocerkvenega prava*, kan. 881, § 1, predpisuje, da »so se verniki v nedeljo in na druge zapovedane praznike dolžni udeležiti božje liturgije ali pa opravila božjih hvalnic, v skladu s predpisi ali z zakonitim običajem lastne Cerkve *sui iuris*«.

⁸³ »Tisti, ki premišljeno opustijo to obveznost, storijo velik greh« (št. 2181).

zbira in obnavlja spomin njegove velikonočne skrivnosti s poslušanjem božje besede, s prinašanjem Gospodove daritve in s posvečevanjem dneva z molitvijo, z deli ljubezni in s počitkom od dela«. ⁸⁴

49. Ker vernike veže dolžnost udeležbe pri maši, razen če jim to preprečuje velika ovira, je pastirjem naložena s tem povezana naloga, da vsem vernikom nudijo dejansko možnost za spolnjevanje te zapovedi. V tem smislu so bila dana nekatera navodila cerkvenega prava kot npr. dovoljenje duhovnikom, da s predhodnim pooblastilom krajevnega škofa darujejo več kot eno mašo na nedeljo in na praznike, ⁸⁵ nadalje uvedba večernih maš ⁸⁶ in končno pojasnilo, da se čas za možno izpolnitev obveznosti začenja že v soboto zvečer hkrati s prvimi nedeljskimi večernicami. ⁸⁷ Po liturgičnem pravilu se namreč prazniški dan začenja s prvimi večernicami. ⁸⁸ Zato maša, ki jo včasih imenujejo »predprazniško« (»prefestiva«, »sobotna večerna maša«) – v resnici je to »prazniška« maša z vsemi svojimi učinki –, spada k nedelji in mašniku nalaga, da ima homilijo in da z verniki moli prošnje za različne potrebe.

Pastirji naj tudi opozorijo vernike, da morajo ti v primeru, ko nedelje ne preživijo v svojem običajnem bivališču, poskrbeti za to, da se udeležijo maše tam, kjer se nahajajo, in s tem obogatijo tamkajšnje občestvo s svojim osebnim pričevanjem. Potrebno je tudi, da ta občestva z odprtostjo sprejemajo od drugod prihajajoče brate, zlasti na krajih, kjer se zbirajo številni turisti in romarji. Zanje je večkrat potrebno predvideti posebne oblike verske oskrbe. ⁸⁹

---

⁸⁴ Kongregacija za škofove, Pravilnik o pastoralni službi škofov *Ecclesiae imago* (22. februar 1973), 86 a: Ench. Vat., 4, 2069.

⁸⁵ Prim. ZCP, kan. 905, § 2.

⁸⁶ Prim. Pij XII., Apostolska konstitucija *Christus Dominus* (6. januar 1953): AAS 45 (1953), 15-24; Motuproprij *Sacram Communionem* (19. marec 1957): AAS 49 (1957), 177-178. Kongregacija sv. oficija, Navodilo o ureditvi evharističnega posta (6. januar 1953): AAS 45 (1953), 47-51.

⁸⁷ Prim. ZCP, kan. 1248, § 1; *Zakonik vzhodnocerkvenega prava*, kan. 881, § 2.

⁸⁸ Prim. *Rimski misal, Splošne določbe o cerkvenem letu in koledarju*, 3; Ljubljana 1991, 49*.

⁸⁹ Prim. Kongregacija za škofove, Pravilnik o pastoralni službi škofov *Ecclesiae imago* (22. februar 1973), 86: Ench. Vat., 4, 2069-2073.

Veselo in ubrano opravilo

50. Zaradi posebne narave nedeljske maše in zaradi pomena, ki ga ima za življenje vernikov, jo je treba posebej skrbno pripraviti. S pomočjo oblik, ki jih narekuje pastoralna mo-drost, in s pomočjo krajevnih navad, usklajenih z bogo-služnimi predpisi, je potrebno dati opravitlu tisti praznični značaj, ki pristoji dnevu spomina na Gospodovo vstajenje. V ta namen je pomembno namenjati pozornost *ljudskemu petju*; le-to je posebej primerno za izražanje veselja srca, obenem povečuje slovesnost in pomaga k izražanju ene vere in iste ljubezni. Skrbeti je treba tudi za kakovost petja, tako glede besedil kot melodij. Kar se danes ponuja novega in ustvarjalnega, naj bi bilo usklajeno z bogoslužnimi predpisi in vredno cerkvenega izročila, ki se na področju cerkvene glasbe ponaša z neprecenljivo dediščino.

Opravilo, ki spodbuja k dejavnosti in sodelovanju

51. Nadalje si je treba prizadevati, da bi bili vsi navzoči – otroci in odrasli – pritegnjeni v dogajanje. Spodbujati je treba njihovo sodelovanje pri tistih oblikah udeležbe, ki jih bogoslužje pred-laga in priporoča.⁹⁰ Seveda so samo tisti, ki opravljajo službeno duhovništvo v službi svojih bratov, pooblašteni, da obhajajo evharistično daritev in jo darujejo Bogu v imenu celotnega ljudstva.⁹¹ Na tem načelu sloni razlikovanje med nalogo, ki je lastna mašniku, in nalogo, ki je stvar diakonov in neposvečenih vernikov.⁹² To razlikovanje je dosti več kot le stvar reda. Verniki se morajo zavedati, da v moči skupne-ga duhovništva, ki so ga prejeli pri krstu, »sodelujejo pri

---

⁹⁰ Prim. B 14.26; Janez Pavel II., Apostolsko pismo *Vicesimus quintus ar-nus* (4. december 1988), 4.6.12: AAS 81 (1989), 900-901; 902; 909-910.

⁹¹ Prim. C 10.

⁹² Prim. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov *Ecclesiae de mysterio* (15. avgust 1997), 6.8: AAS 89 (1997), 869.870-872; Ce-rkveni dokumenti 74, Ljubljana 1998.

darovanju evharistije«. ⁹³ Verniki kljub drugačnosti svoje vloge »darujejo Bogu božjo žrtev in z njo sami sebe; tako vsi /.../ izvršujejo svojo vlogo v liturgičnem opravilu tako z daritvijo kakor s svetim obhajilom«. ⁹⁴ Iz tega črpajo moč in luč, da morejo živeti svoje krstno duhovništvo s pričevanjem svetega življenja.

Drugi vidiki krščanske nedelje

52. Čeprav je udeležba pri evharistiji srce nedelje, ne moremo zoževati dolžnosti »posvečevanja« nedelje zgolj na to udeležbo. Prav in lepo preživeti Gospodov dan pomeni vsega zaznamovati s hvaležnim in dejavnim spominom na božja odrešenjska dejanja. Vsak Kristusov učenec je dolžan vdihniti tudi drugim vidikom dneva, ki so zunaj liturgičnega okvira – družinskemu življenju, medčloveškim odnosom, razvedrilu – takšen slog, da bosta mir in veselje Vstalega lahko prepojila tkivo vsakdanjega življenja. Mirni trenutki, ki jih skupaj preživljajo starši in otroci, so lahko priložnost za medsebojno poslušanje pa tudi za skupno doživljanje stvari, ki koristijo vzgoji ali večji duhovni zbranosti. Prav bi bilo, da bi – kolikor je mogoče – tudi v življenju laikov načrtovali posebne *molitvene pobude*, še posebej slovesno opravilo večernic, pa tudi morebitne *trenutke kateheze*. Te pobude bi lahko uvrstili v sobotni večer ali na nedeljo popoldne. Srca kristjanov bi pripravljale na dar, ki je lasten evharistiji, oziroma bi ga dopolnjevale.

Ta dokaj tradicionalna oblika »posvečevanja nedelje« je morda v številnih okoljih postala teže uresničljiva. Toda Cerkev izraža svojo vero v moč Vstalega in v mogočnost Svetega Duha, zato se na področju vere ne zadovoljuje z minimalnimi in povprečnimi predlogi ter pomaga kristjanom izvrševati to, kar je popolnejše in vseh Gospodu. Poleg težav pa ne manjkajo tudi pozitivna in ohrabrujoča znamenja. Dar

---

⁹³ C 10: »sodelujejo pri darovanju evharistije« (*in oblationem Eucharistiae concurrunt*).

⁹⁴ Prav tam, 11.

Svetega Duha je v številnih okoljih prebudil novo hrepenenje in zahtevo po molitvi v njenih raznovrstnih oblikah. Verniki zopet odkrivajo tudi starodavne izraze vernosti, kot je npr. romanje. Nedeljski počitek radi uporabijo za to, da obiskujejo svetišča, v katerih morda skupaj z vso družino nekaj časa še močneje doživljajo svojo vero. Gre za milostne trenutke, ki jih je treba hraniti s primernim oznanjevanjem evangelija in usmerjati s pravo pastoralno modrostjo.

Nedeljski sveti shodi brez duhovnika

53. Dotaknimo se še težave tistih župnij, ki ne morejo imeti med sabo duhovnika, da bi obhajal nedeljsko evharistijo. To se pogosto dogaja v mladih Cerkvah, kjer nosi en sam duhovnik pastoralno skrb za vernike, raztresene na obsežnem območju. Težavne razmere lahko nastanejo tudi v deželah s stoletnim krščanskim izročilom, kadar pomanjkanje duhovnikov preprečuje, da bi vsaka župnijska skupnost dobila duhovnika. Ker v tem primeru ni možno evharistično bogoslužje, Cerkev priporoča nedeljska opravila brez duhovnika.⁹⁵ Pri tem naj se upoštevajo navodila in smernice, ki jih je izdal Sveti sedež in katerih uresničevanje je prepuščeno škofovskim konferencam.⁹⁶ Kljub vsemu mora cilj ostati obhajanje mašne daritve, ki je edina resnična Gospodova pasha, edino polno udejanjenje evharističnega shoda, ki ga v *Kristusovi osebi (in persona Christi)* vodi duhovnik ter mu deli kruh božje besede in evharistije. Na pastoralni ravni naj se torej stori vse potrebno, da se bodo mogli verniki čim pogosteje udeležiti evharistije, če so sicer navadno prikrajšani zanjo. V ta namen bodo morda poskrbeli za občasno navzočnost duhovnika ali pa uporabili vse možnosti ter organizirali zbiranje na kakšnem osrednjem kraju, ki bo dostopen oddaljenim skupinam vernikov.

⁹⁵ Prim. ZCP, kan. 1248, § 2.

⁹⁶ Prim. Kongregacija za bogoslužje, Pravilnik za nedeljska opravila, kjer ni duhovnika *Christi Ecclesia* (2. junij 1988): *Ench. Vat.* 11, 442-468; Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov *Ecclesiae de mysterio* (15. avgust 1997): AAS 89 (1997), 852-877.

Radijski in televizijski prenosi

54. Verniki, ki jih ovirajo bolezen, oslabelost ali kakšen drug tehten razlog, se radi na najboljši možen način na daljavo pridružijo opravilu nedeljske maše. Če je mogoče, preberejo berila in prošnje, ki jih mašna knjiga predvideva za tisti dan, in obudijo v sebi željo po evharistiji (duhovno obhajilo).⁹⁷ Televizija in radio marsikje omogočata spremljanje evharističnega bogoslužja, ki se odvija na kakšnem svetem kraju.⁹⁸ Jasno je, da tovrsten prenos sam po sebi ne omogoča, da bi izpolnili nedeljsko zapoved; le-ta namreč zahteva udeležbo pri bratskem svetem shodu, zbiranje na istem kraju ter možnost evharističnega obhajila. Toda tistim vernikom, ki se ne morejo udeležiti evharistije in jih zato zapoved ne veže, pomeni televizijski ali radijski prenos dragoceeno pomoč. To še posebej velja, če se temu pridruži veliko-
dušna usluga izrednih delivcev obhajila, ki bolnikom prinesejo evharistijo in jim posredujejo pozdrave in občutek solidarne povezanosti z vsem krščanskim občestvom. V tem primeru nedeljska maša tudi za te kristjane obrodi bogate sadove, saj morejo doživljati nedeljo kot resničen »Gospodov dan« in »dan Cerkve«.

---

⁹⁷ Prim. ZCP kan. 1248, § 2; Kongregacija za nauk vere, Pismo *Sacerdotium ministeriale* (6. avgust 1983), III: AAS 75 (1983), 1007.

⁹⁸ Prim. Papeška komisija za družbena občila, *Občestvo in napredek (Communio et progressio)* (23. maj 1971), 150-152.157: AAS 63 (1971), 645-646. 647; Ljubljana 1977.

Četrto poglavje

ČLOVEKOV DAN – DIES HOMINIS

NEDELJA KOT DAN VESELJA, POČITKA
IN SOLIDARNOSTI

»Polno Kristusovo veselje«

55. »Slavljen bodi On, ki je povzdignil veliki dan nedelje nad vse dni. Veselita se nebo in zemlja, angeli in ljudje.«⁹⁹ Ti poudarki iz maronitskega bogoslužja so le drobec iz obilice navdušenih vzklikov veselja, ki so v vseh časih zaznamovali nedeljo v zahodni in vzhodni liturgiji. Sicer pa so kristjani, gledano zgodovinsko, najprej doživljali vsak teden dan Gospodovega vstajenja predvsem kot dan veselja, preden so ga imeli za dan počitka; slednjega takrat civilni koledar ni predvideval. »Na prvi dan tedna se vsi veselite,« beremo v *Apostolski didaskaliji*.¹⁰⁰ Ta vidik je z izbiro primernih kretenj poudarjala tudi liturgična praksa.¹⁰¹ Sv. Avguštin, ki na tem mestu izraža splošno razširjeno cerkveno čutenje, poudarja prav to značilnost tedenske pashe, ko pravi: »Opu-

---

⁹⁹ Te besede oznani diakon v čast Gospodovega dne. Prim. sirsko besedilo v misalu za obred antiohijske Cerkve maronitov (izdaja v sirskem in arabskem jeziku), Jounieh (Libanon) 1959, 38.

¹⁰⁰ V, 20, 11; izd. F. X. Funk, 1905, 298; prim. *Didache* 14, 1; izd. F. X. Funk, 1901, 32 (CO 7, 48); Tertulijan, *Apologeticum* 16, 11: CCL 1, 116. Glej zlasti *Barnabovo pismo* 15, 9: SC 172, 188-189 (CO 7, 258): »Zato kot vesel praznik obhajamo osmi dan, ko je Jezus vstal od mrtvih in se po prikazovanju dvignil v nebo.«

¹⁰¹ Npr. Tertulijan pripoveduje, da je bilo ob nedeljah prepovedano poklekovati; ta položaj, ki so ga takrat pojmovali zlasti kot spokorno kretnjo, se je zdel za dan veselja manj primeren. Prim. *De corona* 3, 4: CCL 2, 1043.

ščamo post in molimo stoje v znamenje vstajenja. Iz istega razloga tudi vsako nedeljo pojemo alelujo.«¹⁰²

56. Ne glede na posamične obredne izraze, ki se menjavajo v času, kakor to določa cerkvena disciplina, mora nedelja, tedenski odmev prvega srečanja z Vstalim, nujno ohranjati značaj veselja, s katerim so učenci sprejeli učenika: »Učenci so se razveselili, ko so videli Gospoda« (Jn 20,20). Takrat se je zanje uresničila beseda, ki jo je Jezus izrekel pred trpljenjem in ki velja za vse krščanske rodove: »Vi boste žalovali, toda vaša žalost se bo spremenila v veselje« (Jn 16,20). Mar ni on sam molil, da bi učenci imeli »njegovo veselje v sebi dopolnjeno« (prim. Jn 17,13)? Praznični značaj nedeljske evharistije izraža veselje, ki ga Kristus izroča svoji Cerkvi prek daru Duha. Veselje je namreč eden od sadov Svetega Duha (prim. Rim 14,17; Gal 5,22).

57. Če hočemo v polnosti dojeti smisel nedelje, moramo zopet odkriti to razsežnost življenja verujočega človeka. Veselje mora zaznamovati vse življenje, ne samo enega dne v tednu. Vendar je nedelja, kolikor pomeni *dan ustalega Gospoda*, ko proslavljamo božje delo stvarjenja in »novega stvarjenja«, še s posebnim razlogom dan veselja. Primeren je tudi za to, da se vzgajamo za veselje, ko odkrivamo njegove pristne značilnosti in globoke korenine. Tega veselja ne zamenjujemo z bežnimi občutki ugodja in užitka, ki sicer za trenutek omamijo čute in čustva, potem pa pustijo srce nepotešeno ali celo zagrenjeno. Veselje, kakor ga razumemo kristjani, je veliko trajnejše in prinaša večjo tolažbo. Kot pričujejo svetniki,¹⁰³ ga ne uniči niti temna noč bolečine in je v nekem smislu »krepost«, ki jo je treba gojiti.

58. Med krščanskim veseljem in resničnim človeškim veseljem ni nobenega nasprotja. Človeško veselje je še povzdignjeno in najde svoj zadnji temelj prav v veselju povelčanega Kri-

---

¹⁰² *Epist.* 55, 28: CSEL 34/2, 202.

¹⁰³ Prim. sv. Terezija Deteta Jezusa, *Zadnji pogovori*, 5.-6. julija 1897, v: *Oeuvres completes*, Cerf-Desclée de Brouwer, Paris 1992, 1024-1025; Sora 1997.

stusa (prim. Apd 2,24-31), ki je popolna podoba in razodetje človeka po božjem načrtu. Moj častiti predhodnik Pavel VI. je v spodbudi o krščanskem veselju zapisal, da je »krščansko veselje po svojem bistvu duhovna deležnost pri neizmerno globokem božjem in obenem človeškem veselju, ki je v srcu poveličanega Kristusa.«¹⁰⁴ Svojo spodbudo je isti papež končal s prošnjo, da bi Cerkev na Gospodov dan krepko pričevala za veselje, ki so ga doživeli apostoli, ko so na veliko noč zvečer videli Gospoda. Povabil je pastirje, da bi se ne bali »polagati na srce krščenim, naj zvesto in veselo obhajajo nedeljsko evharistijo. Kako bi mogli zanemarjati to srečanje, to gostijo, ki nam jo pripravlja Kristus v svoji ljubezni? Udeležujejo naj se je hkrati dostojanstveno in radostno! Saj prihaja med svoje učence križani in poveličani Kristus, da vse povede v prenovitveno moč svojega vstajenja. To je tukaj na zemlji višek zaveze ljubezni med Bogom in njegovim ljudstvom: znamenje in studenec krščanskega veselja, postaja na poti k večnemu prazniku.«¹⁰⁵ Če gledamo z očmi vere, je torej krščanska nedelja pristen praznik veselja, božji dan, ki je podarjen človeku za njegovo polno človeško in duhovno rast.

Dovršitev sobote

59. Ta praznični in veseli vidik krščanske nedelje še posebej kaže na to, da je nedelja dovršitev starozavezne sobote. Stara zaveza, kakor je bilo rečeno, povezuje Gospodov dan z delom stvarjenja (prim. 1 Mz 2,1-3; 2 Mz 20,8-11) in z izhodom iz Egipta (prim. 5 Mz 5,12-15). Kristjan pa je na ta dan poklican, da oznanja novo stvarjenje in novo zavezo, ki sta uresničeni v Kristusovi velikonočni skrivnosti. Proslavljanje stvarjenja še daleč ni odpravljeno, ampak je poglobljeno z vidika središčnosti Kristusa, to je v luči božjega načrta: »osrediniti v Kristusu kot glavi vse, kar je v nebesih

---

¹⁰⁴ Apostolska spodbuda o krščanskem veselju *Gaudete in Domino* (9. maj 1975), II: AAS 67 (1975), 295; Ljubljana 1975.

¹⁰⁵ Prav tam, VII., nav. mesto, 322.

in kar je na zemlji« (Ef 1,10). Tudi spomin na osvoboditev ob izhodu dobi sedaj svoj polni smisel: postane namreč spomin na vseobsegajoče odrešenje, ki ga je izvršil umrli in vstali Kristus. Nedelja potemtakem ni toliko nekakšno »nadomestilo« sobote, ampak je njeno popolno uresničenje in v nekem smislu njena razširitev in polni izraz, v skladu z napredovanjem zgodovine odrešenja, ki ima svoj višek v Kristusu.

60. S tega vidika se v polnosti ohranja biblična teologija judovskega dneva počitka (»šabbat«), ne da bi okrnili krščanski značaj nedelje. Vedno znova in z nezmanjšanim strmenjem nas vodi nazaj k onemu skrivnostnemu začetku, ko je večna božja Beseda po svobodnem sklepu svoje ljubezni priklicala svet iz nič. Pečat na to delo stvarjenja sta bila blagoslov in posvetitev dneva, ko je Bog sam »počival od vsega dela, ki ga je storil« (1 Mz 2,3). Od tega dne božjega počitka prejema čas svoj smisel; od njega si privzema ne le svoj kronološki ritem v zaporedju tednov, ampak v nekem smislu tudi svoj teološki utrip. Nenehno vračanje dneva počitka (šabbat) odvrča nevarnost, da bi se čas zaprl sam vase; po njem ostaja odprt do obzorij večnosti, ko sprejema Boga in njegove *kairoi*, to je čase njegove milosti in njegovih odrešenjskih posegov.

61. »Šabbat«, to je od Boga blagoslovljeni in posvečeni sedmi dan, končuje celotno delo stvarjenja in se hkrati neposredno povezuje z delom šestega dne, ko je Bog naredil človeka »po svoji podobi, kot svojo podobnost« (prim. 1 Mz 1,26). Ko so cerkveni očetje premišljevali o bibličnem poročilu o stvarjenju, niso spregledali tega najtesnejšega odnosa med »božjim dnem« in »človekovim dnem«. V tej zvezi pravi Ambrož: »Hvala torej našemu Gospodu Bogu, ki je opravil takšno delo, da je ob njem mogel najti počitek. Naredil je nebo, a nič ne berem, da bi ob tem počival; naredil je zvezde, luno, sonce in tudi tu ne berem, da bi ob tem počival. Berem pa, da je naredil človeka in si potem odpočil, saj je v človeku našel nekoga, ki mu je mogel odpustiti grehe.«¹⁰⁶ »Božji dan« bo zato vse čase neposredno

---

¹⁰⁶ *Hexaemeron* 6, 10, 76: CSEL 32/1, 261.

povezan s »človekovim dnem«. Božja zapoved pravi: »Spominjaj se sobotnega dne in ga posvečuj!« (2 Mz 20,8). Predah, ki je tu zapovedan v čast dneva, ki je posvečen Bogu, za človeka nikakor ni kakšno težko breme, ampak pomoč, da bi se lažje zavedel, da svoje življenje in osvoboditev dolguje Stvarniku. Obenem je to poklicanost k sodelovanju pri njegovem delu in k sprejemanju njegove milosti. Ko človek daje čast božjemu »počitku«, v polnosti najdeva sam sebe. Tako se izkaže, da je Gospodov dan globoko zaznamovan z božjim blagoslovom (prim. 1 Mz 2,3). Lahko bi rekli, da je v moči blagoslova obdarjen z neke vrste »rodovitnostjo«, kakor to velja za živali in ljudi (prim. 1 Mz 1,22.28). Ta rodovitnost se kaže v tem, da se čas napolni z življenjem in se v nekem smislu »pomnožuje«. Ob spominu na živega Boga se namreč v človeku pomnoži veselje do življenja in želja po varovanju in podarjanju življenja.

62. Kristjan se mora spominjati, da zanj ostajajo v veljavi temeljni razlogi, ki narekujejo posvečevanje »Gospodovega dne«, čeprav so določbe judovske sobote zanj razveljavljene in presežene z »dovršitvijo« v nedelji. Ti razlogi slonijo na slovesni naravi dekaloga, znova pa jih je treba brati v luči teologije in duhovnosti nedelje: »Pazi na sobotni dan in ga posvečuj, kakor je zapovedal Gospod, tvoj Bog! Šest dni delaj in opravljaj vsa svoja dela, sedmi dan pa je sobota za Gospoda, tvojega Boga: ne opravljaj nobenega dela, ne ti ne tvoj sin ne hči ne hlapec ne dekla ne tvoj vol ne osel ne katero tvoje živinče ne tujec, ki biva znotraj tvojih vrat, da si odpočijeta tvoj hlapec in tvoja dekla kakor ti. Spominjaj se, da si bil suženj v egiptovski deželi in te je Gospod, tvoj Bog, od tam izpeljal z močno roko in z iztegnjenim laktom! Zato ti je Gospod, tvoj Bog, zapovedal obhajati sobotni dan« (5 Mz 5,12-15). Spoštovanje sobote je tu najožje povezano z delom osvoboditve, ki ga je Bog storil za svoje ljudstvo.

63. Kristus je prišel, da bi izvršil nov »izhod« (exodus) in osvobodil stiskane. Na sobotni dan je velikokrat ozdravljajal (prim. Mt 12,9-14 in vzpor.), seveda ne zato, da bi kršil Gospodov dan, ampak da bi udejanjil njegov polni pomen: »Sobo-

ta je ustvarjena zaradi človeka in ne človek zaradi sobote« (Mr 2,27). Jezus, »gospodar sobote«, se je upiral preveč črkarski (legalistični) razlagi, ki so jo gojili nekateri njegovi sodobniki, in razvijal pristen smisel biblične sobote. S tem je praznovanju tega dne vrnil njegov osvobodilni značaj; postavljen je namreč v obrambo božjih kakor tudi človekovih pravic. Zato je razumljivo, zakaj so se kristjani kot oznanjevalci osvoboditve, izvršene v Kristusovi krvi, čutili upravičene, da smisel sobote prenesejo na dan vstajenja. Kristusova pasha je namreč človeka osvobodila od veliko globlje segajočega suženjstva, kot je viselo nad tlačnim ljudstvom, namreč od suženjstva grehu, ki človeka oddaljuje od Boga pa tudi od samega sebe in od drugih ljudi, ko se je na pot zgodovine vedno nove klice hudobije in nasilja.

Dan počitka

64. Kristjani so nekaj stoletij doživljali nedeljo samo kot dan bogoslužja, niso je pa mogli povezati še s posebnim pomenom sobotnega počitka. Šele v 4. stoletju je civilno pravo rimskega cesarstva priznalo tedenski časovni ritem. Odtlej sodniki, prebivalstvo po mestih in združenja raznih poklicev na »dan sonca« niso delali.¹⁰⁷ Kristjani so bili veseli, da so s tem odpadle ovire, zaradi katerih je bilo dotlej posvečevanje Gospodovega dne občasno prav junaško dejanje. Odtlej so se mogli brez ovir posvečati skupni molitvi.¹⁰⁸

Bilo bi napak, če bi v zakonodaji, ki spoštuje tedenski ritem, videli zgolj neko zgodovinsko okoliščino, ki bi za Cerkev ne imela vrednosti in bi jo lahko kar opustila. Cerkveni zbori so namreč tudi po koncu rimskega cesarstva zvesto ohranjali uredbe glede prazničnega počitka. V deželah, kjer so kristjani maloštevilni in kjer se koledarski prazniki ne ujemajo z nedeljo, ta dan kljub vsemu ves čas ostaja Gospodov dan, dan, ko se verniki zbirajo pri evharistiji. To se dogaja za ceno ne-

¹⁰⁷ Prim. Konstantinov odlok, 3. julija 321: *Codex Theodosianus* II, tit. 8, 1, izd. Th. Mommsen, 1/2, 87; *Codex Iustiniani* 3, 12, 2, izd. P. Krueger, 248.

¹⁰⁸ Prim. Evzebij iz Cezareje, *Konstantinovo življenje* 4, 18; PG 20, 1165.

majhnih žrtev. Kristjani doživljajo kot nekaj nenormalnega, če nedelja, dan praznovanja in veselja, ne more biti obenem tudi dan počitka. Če nimajo na voljo dovolj prostega časa, le stežka »posvečujejo« nedeljo.

65. Zveza med Gospodovim dnevom in dnevom počitka ima v civilni družbi pomen in smisel, ki presega okvir zgolj krščanskega gledanja. Menjava dela in počitka, ki je vpisana v človeško naravo, je izraz božje volje, kakor beremo v odlomku o stvarjenju v Prvi Mojzesovi knjigi (prim. 2,2-3; 2 Mz 20,8-11). Počitek je nekaj »svetega«, saj omogoča človeku, da se odtegne toku zemeljskih dolžnosti, ki je včasih kar preveč obremenjujoč, in se znova zave, da je vse, kar obstaja, božje delo. Bog daje človeku čudovito moč nad stvarstvom, zato pa je človek v nevarnosti, da pozablja, da je Bog Stvarnik in da je vse odvisno od njega. Toliko nujnejše je to priznanje v našem času, ko sta znanost in tehnika neverjetno pomnožili moč, ki jo človek uveljavlja s svojim delom.

66. Še nečesa ne smemo izgubiti izpred oči, namreč, da pomeni tudi v našem času delo za mnoge ljudi trdo suženjstvo, bodisi zaradi bednih delovnih razmer in časovne razporeditve – to velja zlasti za revnejše pokrajine sveta –, bodisi zaradi vse preveč številnih primerov krivičnosti in izkoriščanja človeka po človeku; slednje še vedno velja celo za gospodarsko razvitejše družbe. Ko je Cerkev v stoletjih izdajala zakone glede nedeljskega počitka,¹⁰⁹ je imela pred očmi predvsem delo sužnjev in delavcev. Razlog ni bil morda v tem, da bi imela to delo za manj častno v odnosu do duhovnih zahtev nedelje, ampak v tem, ker je prav to delo potrebno tako urediti, da se olajša njegova teža in se vsem omogoči posvečevanje Gospodovega dne. To je imel pred očmi moj predhodnik Leon XIII., ki je v okrožnici *Rerum*

---

¹⁰⁹ Najstarejši cerkveni dokument o tej zadevi je 29. kanon koncila v Laodiceji (2. polovica 4. stol.): Mansi, II, col. 569-570. Mnogi koncili od 6. do 9. stol. so prepovedovali delo na polju (*»opera ruralia«*). Zakonodajajo glede prepovedanih opravil so podpirali tudi državni zakoni in je s časom postajala vse bolj podrobna.

novarum praznični počitek označil za pravico delavcev, ki jo država mora zagotavljati.¹¹⁰

Tudi v današnjem zgodovinskem trenutku smo dolžni storiti vse, da bi bili vsem ljudem zagotovljeni svoboda, počitek in sprostitev, ki so potrebni za njihovo človeško dostojanstvo, skupaj z vsemi verskimi, družinskimi, kulturnimi in medosebnimi zahtevami, ki so s tem povezane. Te zahteve je le težko udejanjati, če ni vsaj en dan v tednu prihranjen za to, da morejo ljudje *skupaj* počivati in praznovati. Jasno je, da ta pravica delavca do počitka predpostavlja njegovo pravico do dela. Ko premišljujemo o teh vprašanjih, povezanih s krščanskim pojmovanjem nedelje, se z notranjo prizadetostjo spominjamo stiske tolikih moških in žensk, ki so zaradi pomanjkanja delovnih mest tudi na delovne dni obsojeni na nedejavnost.

67. Nedeljski počitek omogoča, da vsakdanje skrbi in naloge spet dobijo tisto mesto in razsežnost, ki jim gre: materialne stvari, zaradi katerih se vznemirjamo, prepuščajo mesto duhovnim vrednotam; mirneje se lahko srečujemo in pogovarjamo z ljudmi, s katerimi živimo, in potem gledamo nanje v drugačni, resničnejši luči. Celo lepote narave, ki so vse prepogosto ranjene zaradi gospodovalne miselnosti, ki se obrača proti človeku, začnemo znova odkrivati in jih globlje občutovati. Nedelja, ki jo človek doživlja kot dan miru z Bogom, s seboj in z drugimi ljudmi, postane tudi priložnost, da s prerojenim pogledom dojema čudeže narave. Pri tem se pusti zaobjeti tisti čudoviti in skrivnostni harmoniji, ki po besedah sv. Ambroža po »neomajnem zakonu sloge in ljubezni« zedinja med seboj različne prvine veselja z »vezjo edinosti in miru«. ¹¹¹ Človek se lažje zave – tako pravi apostol Pavel –, da je »vse, kar je ustvaril Bog, dobro in ničesar ne smemo zametavati, le da to uživamo z zahvaljevanjem. Saj vse posvečuje božja beseda in molitev« (1 Tim 4,4-5). Če si torej človek po šestih dneh dela – za mnoge je to dejansko že skrženo na pet dni – vzame čas za oddih in namenja večjo

¹¹⁰ Prim. Okrožnica *Rerum novarum*, 11: *Acta Leonis XIII.* 11 (1891), J. Juhant - R. Valenčič, *Družbeni nauk Cerkve*, MD, Celje 1994, 37-65.

¹¹¹ *Hexaameron* 2, 1, 1: CSEL 32/1, 41.

pozornost drugim vidikom svojega življenja, je to izraz pristne človekove potrebe in se docela ujema z evangelijskim oznanilom. Zato je verujoč človek poklican, da odgovori na to zahtevo in jo usklajuje z izrazi svoje osebne in občestvene vere, ki se razodeva v praznovanju in posvečevanju Gospodovega dne.

Kristjani naj si torej prizadevajo, da bo civilna zakonodaja tudi v posebnih razmerah našega časa upoštevala njihovo dolžnost posvečevanja nedelje. V vesti jih veže dolžnost tako urediti nedeljski počitek, da se bodo mogli udeležiti evharistije, se vzdržati del in opravil, ki so nezdržljiva s posvečevanjem Gospodovega dne, to se pravi: nezdržljivi z veseljem, ki je značilno za ta dan, ter s potrebnim počitkom duha in telesa.¹¹²

68. Če nočemo, da se počitek vsebinsko izprazni in postane vir dolgočasje, mora prinašati duhovno obogatitev, večjo svobodo ter možnost kontemplacije in bratskega občestva. Zato bodo verniki med kulturnimi dobrinami in oblikami razvedrila, ki jih družba ponuja, izbirali tiste, ki bolje ustrezajo življenju po evangelijskih zapovedih. S tem nedeljski in praznični počitek dobi neko »preroško« razsežnost. Potrjuje ne le absolutno prvenstvo Boga, ampak tudi prvenstvo in dostojanstvo osebe v razmerju do zahtev družbenega in gospodarskega življenja. Nadalje na neki način vnaprej uresničuje »novo nebo« in »novo zemljo«, kjer bo uresničena dokončna in celostna osvoboditev od zaslužjenosti potrebam. Gospodov dan postane tako v najpristnejšem pomenu besede tudi *človekov dan*.

Dan solidarnosti

69. Nedelja mora vernikom omogočati, da se posvečajo delom usmiljenja, ljubezni in apostolata. Notranja udeležba pri veselju vstalega Kristusa jih nujno vodi k pripravljenosti, da brez pridržka delijo z drugimi tisto ljubezen, ki utripa v Kristusovem srcu. Brez ljubezni veselje ni mogoče. To resnico razlaga sam Jezus, ko med seboj povezuje »novo zapo-

---

¹¹² Prim. ZCP kan.1247; Zakonik vzhodnocerkvenega prava, kan. 881, §§

ved« in dar veselja: »Če se boste držali mojih zapovedi, boste ostali v moji ljubezni, kakor sem se tudi jaz držal zapovedi svojega Očeta in ostajam v njegovi ljubezni. To sem vam povedal, da bo moje veselje v vas in da bo vaše veselje dopolnjeno. To je moja zapoved, da se ljubite med seboj, kakor sem vas jaz ljubil« (Jn 15,10-12).

Nedeljska evharistija torej nikakor ne odvezuje od zahtev ljubezni, ampak še bolj zavezuje vernike k »vsem delom ljubezni, pobožnosti in apostolata. Po teh delih naj postane očitno, da kristjani sicer niso od sveta, pa so vendar luč sveta in svojega Očeta poveličujejo pred ljudmi.«¹¹³

70. Nedeljski sveti shod je bil za kristjane od apostolskih časov naprej trenutek, ko so bratsko delili dobrine z najrevnejšimi. »Vsak prvi dan v tednu naj vsak izmed vas pri sebi daje na stran in zbira, kolikor more« (1 Kor 16, 2). Gre za nabirko, ki jo je Pavel organiziral za revne Cerkve v Judeji. Pri nedeljski evharistiji se srce verujočega razširi in zaobjame celotno Cerkev. Vendar moramo vabilo apostola razumevati v vsej njegovi globini. Nikakor ne podpira neke ozkosrčne miselnosti, ki daje samo »obvezen prispevek« («obolus»), ampak vzgaja vernike za zahtevno *kulturo medsebojne delitve*, ki se mora uveljavljati tako med samimi člani občestva kakor tudi v odnosu do celotne družbe.¹¹⁴ Na tem mestu je dobro zopet prisluhnniti strogim opominom, ki jih Pavel naslavlja na korintsko skupnost; ta se je pregrešila s tem, da je poniževala revne pri bratskem obedu (agape), ki je spremljal »Gospodovo večerjo«: »Vi se res zberete, a temu se ne reče jesti Gospodovo večerjo, saj se vsem mudi pojesti svojo večerjo – in tako je eden lačen, drugi pa pijan. Mar nimate domov, da bi jedli in pili? Ali zaničujete božjo Cerkev in sramotite tiste, ki nimajo?« (1

---

¹¹³ B 9.

¹¹⁴ Prim. tudi sv. Justin, *Apologia - Prvi zagovor*, 67, 6: »Vsak, ki mu gre dobro in je voljan, daruje po lastni odločitvi, kolikor hoče. Kar se nabere, se shrani pri predstojniku, in ta pomaga sirotam in vdovam, takim, ki zaradi bolezni ali iz drugega vzroka živijo v pomanjkanju, jetnikom, prišlekom, ki so tujci; na sploh predstojnik skrbi za vse, ki so v stiski«: PG 6, 430 (CO 8, 235).

Kor 11,20-22). Enako močne besede rabi Jakob: »Če pride k vašemu shodu mož z zlatim prstanom in v bleščeči obleki, pride pa tudi revež v umazani obleki, in se ozrete na tistega, ki nosi bleščečo obleko ter rečete: 'Sedi semkaj na udoben sedež,' revežu pa rečete: 'Ti stopi tja,' ali: 'Sedi k mojim nogam' –; mar niste delali razlike med seboj in postali sodniki s hudobnimi mislimi?« (2,2-4).

71. Namigi apostolov so od prvih stoletij dalje živo odmevali in vzbujali močne poudarke v oznanjevanju cerkvenih očetov. Sv. Ambrož se z ognjevitimi besedami obrača na bogataše, ki so menili, da zgolj z obiskom cerkve spolnijo svoje verske dolžnosti, niso pa delili svojih dobrin z revnimi, ali pa so jih celo stiskali: »Ali poslušáš, bogataš, kaj pravi Gospod? Ti pa prihajaš v cerkev, a ne zato, da bi kaj dal revežu, ampak da bi še kaj vzel.«¹¹⁵ Nič manj zahteven ni sv. Janez Krizostom, ki piše: »Ali hočeš častiti Kristusovo telo? Ne prezri ga, ko je brez obleke. Ne izkazuj mu časti tukaj v svetišču s svilenimi tkaninami, če ga potem prezreš zunaj, kjer trpi zaradi mraza in nagote. Isti, ki je rekel: 'To je moje telo', je rekel tudi: 'Videli ste me lačnega in mi niste dali jesti', in: 'Kar koli ste storili enemu od teh mojih najmanjših bratov, ste meni storili' /.../. Kaj koristi, če je evharistična miza polna zlatih posod, on sam pa v siromaku od lakote umira? Najprej nasiti lačnega, potem pa od tega, kar bo ostalo, okraši še oltar.«¹¹⁶

Navedene besede so močno opozorilo krščanskemu občestvu, da mora evharistija postati kraj, kjer se bratski čut izraža v oprijemljivi solidarnosti; kraj, kjer bodo tisti, ki so 'zadnji', postali 'prvi' deležni bratske pozornosti in ljubezni; kraj, kjer bo mogel Kristus prek velikodušnih darov, ki jih bogati naklanjajo revnim, na neki način nadaljevati v času čudež pomnožitve kruha.¹¹⁷

¹¹⁵ *De Nabuthae* 10, 45: »*Audis, dives, quid Dominus Deus dicat? Et tu ad ecclesiam venis, non ut aliquid largiaris pauperi, sed ut auferas*«; CSEL 32/2, 492.

¹¹⁶ *Homilije o Matejevem evangeliju* 50, 3-4: PG 58, 508-509.

¹¹⁷ Prim. sv. Pavlin iz Nole, *Epist.* 13, 11-12 Pamakiju: CSEL 29, 92-93. Rimski senator je pohvaljen prav zato, ker je na neki način ponovil evangeljski čudež, ko je udeležbo pri evharistiji povezal z razdeljevanjem hrane revežem.

72. Evharistija je dogodek in načrt bratske povezanosti. Iz nedeljske maše se širi valovanje krščanske ljubezni, ki mora zajeti celotno življenje vernikov in vplivati na to, kako preživijo preostali del nedelje. Če je ta zares dan veselja, mora kristjan s svojim konkretnim ravnanjem pokazati, da nihče sreče ne more okušati sam. Ozira se okoli, da bi odkril ljudi, ki morda potrebujejo njegove solidarnosti. Morda so v njegovi bližini ali med znanimi ljudmi bolniki, ostareli, otroci ali priseljenci, ki prav ob nedeljah še posebej boleče občutijo osamljenost, stiske in trpljenje. Zavzemanje zanje se seveda ne more omejiti na kakšno občasno nedeljsko pobudo. A zakaj ne bi stvari zastavili širše in zaznamovali Gospodovega dne z bolj izrazito potezo medsebojne delitve ter prebudili vso iznajdljivost, ki jo je sposobna krščanska ljubezen? Povabiti k družinski mizi osamljenega človeka, obiskovati bolnike, preskrbeti hrano potrebni družini, posvetiti nekaj časa kakšni posebni pobudi v okviru prostovoljnih ali solidarnostnih dejavnosti – vse to so načini, kako prenesti v vsakdanje življenje Kristusovo ljubezen, ki smo je bili deležni pri evharistični mizi.

73. Če nedeljo tako preživljamo, postane ne le nedeljska evharistija, ampak vsa nedelja velika šola ljubezni, pravičnosti in miru. Navzočnost Vstalega sredi vernikov se zgosti v načrt solidarnega ravnanja, v nujen klic k notranji prenovi in v spodbudo k spreminjanju struktur greha, v katere so zapleteni posamezniki, skupnosti in včasih cela ljudstva. Krščanska nedelja še daleč ni beg, ampak je »prerokba«, zapisana v potekanje časa. Ta prerokba obvezuje vernike, da hodijo po stopinjah Njega, ki je prišel, »da prinese blagovest ubogim, da oznani jetnikom prostost in slepim vid, da pusti zatirane na prostost, da oznani leto Gospodovega usmiljenja« (Lk 4,18-19). Vernik, ki stopi v njegovo šolo, postaja ob nedeljskem praznovanju velike noči in ob spominjanju njegove obljube: »Mir vam zapuščam, svoj mir vam dajem (Jn 14,27) tudi sam *graditelj miru*.

Peto poglavje

DAN, KI JE NAD VSEMI DNEVI – DIES DIERUM

NEDELJA KOT PRVENSTVENI PRAZNIK, KI RAZODEVA SMISEL ČASA

Kristus – alfa in omega časa

74. »V krščanstvu ima čas temeljno pomembnost. Znotraj njegove razsežnosti je ustvarjen svet, znotraj njega poteka zgodovina odrešenja, ki ima svoj vrhunec v 'polnosti časov' učlovečenja in svoj cilj v veličastnem ponovnem prihodu božjega Sina ob koncu časov. V Jezusu Kristusu, učlovečeni Besedi, postane čas razsežnost Boga, ki je sam v sebi večen.«¹¹⁸

Leta Kristusovega zemeljskega življenja so v luči nove zaveze v resnici *središče časa*. To središče ima svoj vrhunec, ki je vstajenje. Čeprav je namreč Kristus od prvega trenutka spočetja v telesu svete Device učlovečeni Bog, je vendarle šele z vstajenjem njegova človeška narava popolnoma preobrazena in poveličana ter v polnosti razodeva svojo istovetnost in božjo slavo. Pavel v svojem govoru, ki ga je imel v shodnici v pizidijski Antiohiji (prim. Apd 13,33), obrača na Kristusovo vstajenje besede drugega psalma: »Ti si moj sin, danes sem te rodil« (v. 7). Zato Cerkev pri obhajanju velikonočne vigilije označuje vstalega Kristusa kot »začetek in konec, alfo in omego«. Te besede, ki jih mašnik izgovarja, ko krasi velikonočno svečo in nanjo zarisuje številke tekočega leta, kažejo na to, da »je Kristus Gospod časa ter njegov začetek in dovršitev; vsako leto, vsak dan in vsak trenutek

---

¹¹⁸ Janez Pavel II., Apostolsko pismo *V zarji tretjega tisočletja* (10. november 1994), 10; AAS 87 (1995), 11; Cerkveni dokumenti 58, Ljubljana 1995.

so zajeti v njegovo učlovečenje in vstajenje, da bi tako bili pritegnjeni v 'polnost časov'.¹¹⁹

75. Nedelja je tedenska velika noč, v kateri kličemo v spomin in ponavzročujemo dan Kristusovega vstajenja od mrtvih. Zato je tudi dan, v katerem se razkriva smisel časa. Naravna religija in človeška kultura nagibata k temu, da ritem časa umerjata po vesoljskem kroženju (ciklih) ali se celo spogledujeta z mitom o večnem vračanju. Tu ne gre za nič podobnega. Krščanska nedelja je nekaj povsem drugega! Izvira iz vstajenja in daje mero človekovim časom, mesecem, letom in stoletjem; kot nekakšen smernik jih spremlja in usmerja k cilju drugega Kristusovega prihoda. Nedelja je predpoda poslednjega dne, dne *paruzije*, ki jo že nekako vnaprej označuje Kristusova slava v dogodku vstajenja.

Vse, kar se bo še zgodilo do konca sveta, bo samo razširitev in razvitje tega, kar se je zgodilo na dan, ko je bilo po moči Duha obujeno do smrti mučeno telo Križanega in je tako tudi samo postalo izvir Duha za človeštvo. Zato kristjan ve, da mu ni treba čakati kakšnega drugega zveličavnega časa, kajti svet že živi v *poslednjih časih*, ne glede na to, kako dolgo bo še trajal. Poveljani Kristus nenehno usmerja in vodi ne le Cerkev, ampak tudi veselje in zgodovino. Prav ta življenjska energija poganja stvarstvo, ki »vse do zdaj skupno zdihuje in trpi porodne bolečine« (Rim 8,22), naproti cilju njegovega polnega odrešenja. Človek more le nejasno slutiti to pot, kristjani pa imajo ključ (šifro) in gotovost te poti. Poklicani so k temu, da s posvečevanjem nedelje dajejo svetu pomenljivo pričevanje. Tako bodo človekovi časi vedno trdno utemeljeni na upanju.

Nedelja v liturgičnem letu

76. Tedensko praznovanje Gospodovega dne ima svoje korenine v najstarejšem izročilu Cerkve in je za kristjana življenjskega pomena. Že zgodaj se je uveljavil še en ritem, in sicer *letni krog*. Navada, da obhajamo obletnice in ob do-

---

¹¹⁹ Prav tam.

ločenih datumih in obdobjih obujamo spomine na pretekle dogodke, se lepo ujema s človekovo psihologijo. Ko gre za dogodke, ki so odločilni za življenje kakega ljudstva, je samoumevno, da njihov spomin ustvari praznično ozračje, ki prekine vsakdanjo enoličnost.

Glavni odrešenjski dogodki, na katere se opira življenje Cerkve, so bili po božjem načrtu najtesneje povezani s praznikoma velike noči in binkošti, ki sta bila judovska letna praznika. V njima so bili ti dogodki kot v predpodobah preroško napovedani. Od drugega stoletja naprej so kristjani tedenskemu praznovanju velike noči pridružili tudi njeno letno praznovanje. Tako je premišljevanje skrivnosti Kristusove smrti in vstajenja dobilo večji in širši prostor. Na veliko noč so se pripravljali s postom, obhajali so jo v obliki dolge vigilije (bedenja) in jo potem raztegnili na petdeset dni, vse do binkošti. Tako je postal velikonočni praznik, »praznik vseh praznikov«, najodličnejši dan za uvajanje katehumenov v krščanstvo. Ker je bil Jezus »izročen v smrt zaradi naših prestopkov in je bil obujen zaradi našega opravičenja« (Rim 4,25; prim. 6,3-11), tudi oni po krstu umirajo grehu in vstajajo k novemu življenju. Poseben poudarek dobi tudi binkoštni praznik, ki je notranje povezan z velikonočno skrivnostjo. Na ta dan praznujemo prihod Svetega Duha na apostole, ki so zbrani skupaj z Marijo, ter začetek misijona, ki je namenjen vsem ljudstvom.¹²⁰

77. Podobna logika spominjanja je narekovala zgradbo celotnega bogoslužnega leta. Drugi vatikanski koncil pravi, da je Cerkev hotela razgrniti v teku leta »celotno Kristusovo skrivnost: od učlovečenja in rojstva do vnebohoda, do binkoštnega praznika in do pričakovanja blaženega upanja in Gospodovega prihoda. Ko na ta način obhaja skrivnost odrešenja, odpira bogastvo moči in zasluženja svojega Gospoda, in sicer tako, da te skrivnosti v vsakem času na neki način postanejo navzoče, verniki pa pridejo z njimi v stik in se napolnjujejo z zveličavno milostjo.«¹²¹

---

¹²⁰ Prim. KKC 731-732.

¹²¹ B 102.

Za veliko nočjo in binkoštni je najslovesnejše praznovanje Gospodovega rojstva, ob katerem kristjani premišlujejo skrivnost učlovečenja in zrejo božjo Besedo, ki se je tako sklonila k nam, da si je privzela našo človeško naravo in nas s tem napravila deležne svoje božje narave.

78. »V tem letnem praznovanju Kristusovih skrivnosti sveta Cerkev s posebno ljubeznijo časti blaženo Bogorodico Marijo, ki je neločljivo povezana z odrešilnim delom svojega Sina.«¹²² Na podoben način je Cerkev v letni krog vpletla spomine mučencev in drugih svetnikov. »S svetniškimi godovi Cerkev oznanja velikonočno skrivnost v svetnikih, ki so s Kristusom trpeli in so z njim poveličani.«¹²³ Spomin svetnikov, ki se obhaja v pristnem duhu liturgije, ne zatemnjuje središčne vloge Kristusa. Prav nasprotno, še povzdiguje njegovo vlogo, ko kaže moč njegovega odrešenja. O tem poje sv. Pavlin iz Nole: »Mine prav sleherna stvar, le slava svetnikov obstane / v Kristusu: On vse prenavlja, a sam vedno isti ostaja.«¹²⁴ Ta notranji odnos med slavo svetnikov in Kristusovo slavo je vpišan v ureditev bogoslužnega leta in dobiva svoj najzgovornejši izraz prav v temeljnem in osrednjem značaju nedelje kot Gospodovega dne. Ko kristjan notranje spremlja obdobja bogoslužnega leta in praznuje nedelje, ki celotnemu letu dajejo ritem, se njegovo cerkvenostno in duhovno prizadevanje globoko zakoreninja v Kristusa. V njem tudi najde razlog svojega obstoja, iz njega mu priteka hrana in spodbuda.

79. Nedelja se izkazuje kot naravni vzorec za razumevanje in praznovanje tistih praznikov bogoslužnega leta, ki imajo za krščansko življenje tako veliko vrednost, da se je Cerkev odločila poudariti njihov pomen s tem, da je vernike zavezala k udeležbi pri maši in k prazničnemu počitku, čeprav jih praznujemo na različne dneve v tednu.¹²⁵ Število teh praz-

---

¹²² Prav tam, 103.

¹²³ Prav tam, 104.

¹²⁴ *Pesem XVI, 3-4: »Mine prav sleherna stvar, le slava svetnikov obstane / v Kristusu: on vse prenavlja, a sam vedno isti ostaja«*; CSEL 30, 67; (Zgodnjekrščanska latinska poezija, Ljubljana 1997, 182-183).

¹²⁵ Prim. ZCP kan. 1247; *Zakonik vzhodnocerkvenega prava*, kan. 881, §§ 1.4.

nikov se je v različnih obdobjih spreminjalo. Pri tem so upoštevali družbene in gospodarske razmere pa tudi vprašanje, koliko so utrjeni v izročilu in ali jih podpira civilna zakonodaja.¹²⁶

Obstoječa kanonična in liturgična ureditev daje možnost, da vsaka škofovska konferenca ob upoštevanju posebnih razmer v tej ali oni deželi skrči število zapovedanih praznikov. Morebitna odločitev v tej smeri mora biti potrjena s posebno odobritvijo apostolskega sedeža.¹²⁷ V tem primeru se morajo prazniki, ki imajo za vsebino kakšno Gospodovo skrivnost – npr. Gospodovo razglašenje, vnebohod ali praznik sv. Rešnjega telesa in krvi – v skladu z liturgičnimi uredbami prenesti na naslednjo nedeljo, da verniki ne bi bili prikrajšani za premišljevanje o določeni skrivnosti.¹²⁸ Pastirji naj zavzeto spodbujajo vernike k udeležbi pri maši tudi na pomembnejše praznike, ki pridejo na delovne dni.¹²⁹

80. Poseben dušnopastirski premislek je potreben spričo tistih kar pogostih okoliščin, ko obstaja nevarnost, da ljudska in kulturna izročila, značilna za določeno okolje, prekrijejo praznovanje nedelj in drugih liturgičnih praznikov. Pri tem se namreč duhu pristne vere primešajo prvine, ki so veri tuje in bi jo utegnile popačiti. V teh primerih je potrebno stvar razjasniti s katehezo in primernimi pastoralnimi posegi ter zavreči vse, kar je nezdržljivo s Kristusovim evangelijem. Ne smemo pa pozabiti, da takšna izročila pogosto vsebujejo vre-

---

¹²⁶ Po splošnem pravu so v latinski Cerkvi naslednji zapovedani prazniki: praznik rojstva našega Gospoda Jezusa Kristusa, razglašenje (epifanija), vnebohod, sv. Rešnje telo in sv. Rešnja kri, praznik Marije, svete božje matere (novo leto), njeno brezmadežno spočetje in vnebovzetje, sv. Jožef, sveta apostola Peter in Pavel in vsi sveti: prim. ZCP kan. 1246. Vsem vzhodnim Cerkvam pa so skupni naslednji zapovedani prazniki: praznik rojstva našega Gospoda Jezusa Kristusa, razglašenje, vnebohod, praznik zaspanja (dormitio) Marije, svete božje matere, sveta apostola Peter in Pavel. Prim. *Zakonik vzhodnocerkvenega prava*, kan. 880, § 3.

¹²⁷ Prim. ZCP kan. 1246, § 2; za vzhodne Cerkve prim. *Zakonik vzhodnocerkvenega prava*, kan. 880, § 3.

¹²⁸ Prim. *Rimski misal, Splošne določbe o cerkvenem letu in koledarju* (21. marec 1969), 5. 7: Ench. Vat. 3, 895.897; Rimski misal, Ljubljana 1991, 49*.

¹²⁹ Prim. *Caeremoniale Episcoporum*, Ed. typica 1995, št. 230.

dnote, ki se dajo brez težav povezati z zahtevami vere. To analogno velja tudi glede novih kulturnih predlogov, ki prihajajo s strani civilne družbe. Pastirji imajo nalogo izrekati presojo, s katero bodo ohranjali vrednote, ki so navzoče v kulturi določenega družbenega okolja, zlasti v ljudski pobožnosti. Pri tem naj gledajo, da liturgično praznovanje nedelj in praznikov ne bo trpelo škode, ampak bo od tega imelo še korist.¹³⁰

---

¹³⁰ Prim. prav tam, št. 233.

SKLEP

81. Duhovno in pastoralno bogastvo nedelje, kakor nam ga je zaupalo izročilo, je zares veličastno. Če upoštevamo celoto njenih pomenov in posledic, ki iz nje izhajajo, se nam kaže kot nekakšen povzetek (sinteza) krščanskega življenja in pogoj, da ga prav živimo. Tako postane razumljivo, zakaj je spoštovanje Gospodovega dne Cerkvi še posebej pri srcu in zakaj ostaja to resnična in značilna dolžnost znotraj cerkvene discipline. Verniki naj bi to obveznost čutili ne toliko kot zapoved, ampak bolj kot zahtevo, ki je vpisana v globino krščanskega bivanja. Kar največjega pomena je, da bi vsak vernik prišel do prepričanja, da svoje vere ne more živeti niti se v polnosti vključevati v življenje krščanske skupnosti, če se redno ne udeležuje nedeljskega evharističnega shoda. V evharistiji se uresničuje tista polnost bogočastja, ki ga ljudje dolgujejo Bogu in ki se ne da primerjati z nobenim drugim verskim izkustvom. Ta polnost se posebej učinkovito izraža prav ob nedeljah, ko se v poslušnosti do glasu vstalega Kristusa zbira celotno občestvo. On ga sklicuje, da bi ga obdaril z lučjo svoje besede in s hrano svojega telesa, ki sta neusahljivi zakramentalni izvir odrešenja. Milost, ki odtod izvira, prenavlja ljudi, življenje in zgodovino.

82. Ko se današnji kristjani soočajo s pritiski današnje kulture, morajo biti utrjeni v svoji veri in se zavedati, kakšen zaklad vrednot – tudi človeških – je skrit v praznovanju nedelje. Ta kultura je sicer v dobro ljudi sprejela zahteve po počitku in prostem času, vendar jih pogosto živi površno in se včasih pusti zapeljati takšnim oblikam zabave, ki so moralno vprašljive. Kristjan se pridružuje drugim ljudem, ko uživajo dan tedenskega počitka. Obenem pa se živo zaveda novosti in izvirnosti nedelje kot tistega dne, ko je povabljen k praznovanju svojega odrešenja in odrešenja vsega človeštva. To je dan veselja in počitka, in sicer zato, ker je »Gospodov dan«, dan vstalega Gospoda.

83. Za kristjana, ki nedeljo tako dojema in živi, postaja ta dan nekakšna duša drugih dni. V tej zvezi naj navedemo Origenovo misel, da popoln kristjan »vedno doživlja Gospodov dan in nenehno praznuje nedeljo«. ¹³¹ Nedelja je pristna šola in stalno vodilo cerkvene pedagogije. Ta pedagogija je nenadomestljiva zlasti v današnji družbi, ki jo vse močnejše zaznamujeta razdrobljenost in kulturni pluralizem. Ta dva pojava nenehno postavljata pod preskušnjo zvestobo posameznih kristjanov do posebnih zahtev njihove vere. V mnogih delih sveta že nastajajo razmere, v katerih je krščanstvo v »diaspori« in doživlja stanje razpršenosti. V teh razmerah Kristusovi učenci težko ohranjajo medsebojne stike. Tudi strukture in izročila, lastna krščanski kulturi, jim pri tem več ne pomagajo. Sredi teh težav jim je v nepogrešljivo in dragoceno pomoč možnost, da se v nedeljo srečajo z vsemi brati po veri in si izmenjajo darove bratstva.

84. Nedelja je postavljena v podporo krščanskemu življenju in ima kot takšna že sama po sebi značaj pričevanja in oznanjevanja. Kot dan molitve, medsebojnega občestva in veselja vpliva na družbo in vanjo izžareva življenjske energije ter nagibe za upanje. Nedelja oznanja, da čas, v katerem prebiva On, ki je vstal od mrtvih in je Gospod zgodovine, ni grob naših slepil (iluzij), ampak zibelka vedno nove prihodnosti in priložnost, ki nam je podarjena, da bi bežne trenutke tega življenja preoblikovali v semena večnosti. Nedelja je povabilo, naj gledamo naprej, je dan, ko krščanska skupnost vzklika Kristusu svoj »*Maránatha: Pridi, Gospod!*« (1 Kor 16,22). V tem vzkliku upanja in pričakovanja krščanska skupnost spremlja in podpira upanje ljudi. Razsvetljena od Kristusa od nedelje do nedelje, potuje naproti večni nedelji nebeškega Jeruzalema, ko bo v vseh svojih potezah dovršeno skrivnostno božje mesto, ki »ne potrebuje ne sonca ne lune, da bi mu svetila, kajti razsvetljuje ga božje veličastvo in njegov svetilnik je Jagnje« (Raz 21,23).

---

¹³¹ *Contra Celsum VIII, 22: SC 150, 222-224.*

85. Sveti Duh podpira in razvneba Cerkev v tem hrepenenju, ki jo usmerja k njenemu cilju. On prebuja njen spomin in vsakemu rodu vernikov ponavzročuje dogodek vstajenja. On je tisti notranji dar, ki nas zedinja z Vstalim in z brati v najtesnejši povezanosti enega samega telesa, ko poživlja našo vero, izliva v naša srca ljubezen in utrjuje naše upanje. Duh je nenehno navzoč v vsakem dnevu Cerkve. Nepredvidljivo in velikodušno vstopa vanjo z bogastvom svojih darov. Pri nedeljskem svetem shodu, ki obhaja tedensko veliko noč, pa mu Cerkev še posebej pozorno prisluhne in se skupaj z njim steguje proti Kristusu v goreči želji po njegovem slavnem prihodu: »Duh in nevesta pravi-ta: 'Pridi!'« (Raz 22,17). Prav glede na vlogo Duha sem želel, da bi ta spodbuda k vnovičnemu odkrivanju smisla nedelje prišla med vas v tem letu, ki je v okviru neposredne priprave na jubilej posvečeno Svetemu Duhu.

86. Priprošnji svete Device izročam svoj namen, da bi bilo to apostolsko pismo s strani krščanskega občestva sprejeto in udejanjeno. Ona je navzoča v vsaki nedelji, ki jo obhaja Cerkev, ne da bi količkaj zastrla središčno mesto Kristusa in njegovega Duha. Njeno navzočnost zahteva že sama Kristusova skrivnost. Kako naj ne bi bila s posebnim razlogom navzoča v dnevu, ki je obenem *Gospodov dan (dies Domini)* in *dan Cerkve (dies Ecclesiae)* ona, ki je *Gospodova Mati (Mater Domini)* in *Mati Cerkve (Mater Ecclesiae)*?

Ko verniki poslušajo božjo besedo, ki se oznanja v nedeljskem svetem shodu, se ozirajo na Devico Marijo. Od nje se učijo, kako je treba to besedo ohranjati in premišljevat v svojem srcu (prim. Lk 2,19). Ob Mariji se učijo stati ob vznožju križa, prinašati Očetu Kristusovo žrtev in ji pridruževati daritev svojega življenja. Skupaj z Marijo doživljajo veselje vstajenja. Od nje si izposojajo besede hvalospeva (*Magnificat*), ki opevajo neizčrpen dar božjega usmiljenja sredi neizprosnega odtokanja časa: »Njegovo usmiljenje je iz roda v rod nad njimi, ki se ga bojijo« (Lk 1,50). Potujoče božje ljudstvo od nedelje do nedelje stopa po Marijinih sledeh. Po njeni materinski priprošnji postane molitev, ki jo Cerkev dviga k presveti Trojici, še posebej močna in uspešna.

87. Dragi bratje in sestre, približevanje jubileja nas vabi, da pomnožimo svoja duhovna in pastoralna prizadevanja. To je tudi pravi namen tega dogodka. Leto jubileja bo zaznamovano s številnimi pobudami, ki mu bodo dajale poseben pečat, kakršen samoumevno pristaja sklepu drugega in začetku tretjega tisočletja od učlovečenja božje Besede. A tudi to leto in to posebno obdobje bosta minili in stopali bomo naproti drugim jubilejem in drugim slovesnim obletnicam. Nedelja s svojo navadno »slovesnostjo« pa bo ostala in bo še naprej, vse do one nedelje, ki ne pozna zatona, dajala ritem času, v katerem poteka romanje Cerkve.

Zato vas spodbujam, dragi bratje v škofovstvu in duhovništvu, da skupaj z verniki neutrudno delate na tem, da bi vsi vedno bolj spoznali vrednoto tega svetega dne in iz nje živeli. To prizadevanje bo obrodilo sadove v prid krščanskim občestvom in bo zanesljivo blagodejno vplivalo na celotno civilno družbo.

Naj se možje in žene tretjega tisočletja ob srečevanju s Cerkvijo, ki vsako nedeljo veselo praznuje skrivnost, iz katere zajema vse svoje življenje, srečajo s samim vstalim Kristusom. Njegovi učenci, ki se nenehno prenavljajo ob tedenskem spominjanju pashe, pa naj bodo vedno verodostojnejši oznanjevalci evangelija, ki rešuje, in prizadevni zidarji civilizacije ljubezni.

Vsem podeljujem svoj blagoslov.

V Vatikanu, na binkošti, 31. maja 1998, v dvajsetem letu papeževanja.

Janez Pavel II.

KRATICE

Drugi vatikanski cerkveni zbor (1962-1965):

- DV – BR Konstitucija o božjem razodetju Dei Verbum (18. 11. 1965).
GS – CS Pastoralna konstitucija o Cerkvi v sedanjem svetu Gaudium et spes (7. 12. 1965).
LG – C Dogmatična konstitucija o Cerkvi Lumen gentium (21. 11. 1964).
SC – B Konstitucija o svetem bogoslužju Sacrosanctum Concilium (4. 12. 1963).

Drugi dokumenti:

- CIC-ZCP Codex iuris canonici – Zakonik cerkvenega prava, Ljubljana 1983.
CCEO-ZVCP Codex canonum Ecclesiarum Orientalium – Zakonik vzhodnocerkvenega prava (1990).
ChL – KL Janez Pavel II., Posinodalna apostolska spodbuda o krščanskih laikih Christifideles laici (30. 12. 1988), Cerkveni dokumenti 41, Ljubljana 1989.
DeV – SD Janez Pavel II., Okročnica o Svetem Duhu Dominum et vivificantem (18. 5. 1986), Cerkveni dokumenti 32, Ljubljana 1986.
EdM – NL Kongregacija za duhovščino in dr., Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov Ecclesiae de mysterio (15. 8. 1997), Cerkveni dokumenti 74, Ljubljana 1998.
EM – ES Kongregacija svetih obredov, Navodilo o čiščenju evharistične skrivnosti Eucharisticum mysterium (25. 5. 1967), Ljubljana 1967.
FC – OD Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini Familiaris consortio (22. 11. 1981), Cerkveni dokumenti 16, Ljubljana 1982.
KKC Katekizem katoliške Cerkve, Ljubljana 1993.
LE – OD Janez Pavel II., Okročnica o človeškem delu Laborem exercens (14. 9. 1981), Cerkveni dokumenti 13, Ljubljana 1981.
MR – RM Missale Romanum, Rimski misal, Ljubljana 1991.
TMA-ZTT Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja – Tertio millenio adveniente (10. 11. 1994), Cerkveni dokumenti 58, Ljubljana 1995.

Razne izdaje:

- CO   Cerkveni očetje (prevodi v slovenščino), Mohorjeva družba, Celje 1983-1998).
- COID   Cerkvenih očetov izbrana dela (prevodi v slovenščino), Ljubljana 1938-1945).

KAZALO

Nedelja – Gospodov in človekov dan. Uvodna beseda (Rafko Valenčič)	5
Janez Pavel II., Apostolsko pismo GOSPODOV DAN	13
Prvo poglavje: GOSPODOV DAN – DIES DOMINI	19
»Vse je nastalo po Besedi« (Jn 1,3)	19
»V začetku je Bog ustvaril nebo in zemljo« (1 Mz 1,1)	20
»Šabbat« – radosten počitek Stvarnika	21
»Bog je blagoslovil sedmi dan in ga posvetil« (1 Mz 2,3)	23
»Spominjamo se«, da bi tudi »posvečevali«	25
Od sobote k nedelji	26
Drugo poglavje: KRISTUSOV DAN – DIES CHRISTI	27
Tedenska velika noč	27
Prvi dan tedna	28
Postopno razlikovanje od sobote	29
Dan novega stvarjenja	30
Osmi dan – predpoda večnosti	31
Dan Kristusa, ki je luč	32
Dan podaritve Duha	33
Dan vere	34
Dan, ki se mu ne moremo odreči!	35
Tretje poglavje: DAN CERKVE – DIES ECCLESIAE	37
Navzočnost Vstalega	37
Evharistični shod	38
Nedeljska evharistija	39
Dan Cerkve	40
Romarsko ljudstvo	42
Dan upanja	43
Miza božje besede	43

Miza Kristusovega telesa	46
Velikonočni obed in bratsko srečanje	48
Od maše k »misijonu«	49
Nedeljska zapoved	49
Veselo in ubrano opravilo	53
Opravilo, ki spodbuja k dejavnosti in sodelovanju	53
Drugi vidiki krščanske nedelje	54
Nedeljski sveti shodi brez duhovnika	55
Radijski in televizijski prenosi	55
Četrto poglavje: ČLOVEKOV DAN – DIES HOMINIS	57
»Polno Kristusovo veselje«	57
Dovršitev sobote	59
Dan počitka	62
Dan solidarnosti	65
Peto poglavje: DAN, KI JE NAD VSEMI DNEVI – DIES DIERUM	69
Kristus – alfa in omega časa	69
Nedelja v liturgičnem letu	70
SKLEP	75
KRATICE	79
KAZALO	81

Zbirka CERKVENI DOKUMENTI

Številka

naslov

1. Papeški govori v Mehiki. Poslanica škofov iz Pueble (1979)
2. Janez Pavel II., Okrožnica Človekov Odrešenik (1979)
3. Papež Janez Pavel II., Na Poljskem (1979)
4. Veselje in veličina življenja (1980)
5. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o katehezi (1980)
6. Janez Pavel II., Na Irskem in v ZDA (1980)
7. Janez Pavel II., Afriški govori (1980)
8. Janez Pavel II., Govor v UNESCO (1980)
9. Janez Pavel II., Sveti Benedikt (1981)
10. Janez Pavel II., Okrožnica o božjem usmiljenju (1981)
11. Janez Pavel II., V ZR Nemčiji (1981)
12. Janez Pavel II., Na daljnem Vzhodu (1981)
13. Janez Pavel II., Okrožnica o človeškem delu (1981)
14. Mednarodno leto prizadetih (1982)
15. Redovniki v Cerkvi (1982)
16. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o družini (1982)
17. Janez Pavel II., Sveto leto odrešenja (1983)
18. Duhovni poklici (1983)
19. Nemški in francoski škofje o miru (1984)
20. Janez Pavel II., V Avstriji (1984)
21. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o odrešenjskem trpljenju (1984)
22. Smernice za vzgojo človeške ljubezni (1984)
23. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o redovništvu (1984)
24. Navodilo o teologiji osvoboditve (1984)
25. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o pokori in spravi (1985)
26. Janez Pavel II., Apostolsko pismo vsem mladim sveta (1985)
27. Janez Pavel II., Okrožnica apostola Slovanov (1985)
28. Dostojanstvo človeka, Bioetika (1985)
29. VI. simpozij evropskih škofov (1986)
30. Škofovska sinoda: 20 let koncila (1986)
31. Navodila o krščanski svobodi in osvoboditvi (1986)
32. Janez Pavel II., Okrožnica o Svetem Duhu (1986)
33. Kristološka vprašanja (1987)
34. Janez Pavel II., Okrožnica o Odrešenikovi Materi (1987)
35. Ekleziološka vprašanja (1987)
36. Navodilo o Daru življenja (1987)
37. Janez Pavel II., Okrožnica o skrbi za socialno vprašanje (1988)
38. Tisoč let krščanstva v Rusiji (1988)
39. Veselo oznanilo evangelija in vzgoja v veri (1989)
40. Janez Pavel II., Apostolsko pismo o dostojanstvu žene (1989)
41. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda o krščanskih laikih (1989)

42. Mir v pravičnosti (1989)
43. Škofje ZDA - Papeški svet: AIDS (1990)
44. O meditaciji: Študij cerkvenih očetov (1990)
45. Janez Pavel II., Okrožnica Ob stoletnici (1991)
46. Janez Pavel II., Okrožnica Odrešenikovo poslanstvo (1991)
47. MSK: Kateheza odraslih v krščanski skupnosti (1991)
48. Janez Pavel II., Apostolska spodbuda Dal vam bom pastirjev (1992)
49. Škofovska sinoda o Evropi: Katoličani v Evropi (1992)
50. Papeški svet za družbeno obveščanje: Na pragu novih časov (1992)
51. Mednarodna teološka komisija: Eshatološka vprašanja (1993)
52. Janez Pavel II., Okrožnica Sijaj resnice (1994)
53. Ekumenski pravilnik (1994)
54. Janez Pavel II., Pismo družinam (1994)
55. Carlo Maria Martini, Cerkev in javna glasila (1994)
56. Direktorij za službo in življenje duhovnikov (1994)
57. Bratsko življenje v skupnosti (1994)
58. Janez Pavel II., Apostolsko pismo V zarji tretjega tisočletja (1995)
59. Cerkev in kultura (1995)
60. Janez Pavel II., Okrožnica Evangelij življenja (1995)
61. Komisija Pravičnost in mir pri SŠK, Izjave (1995)
62. Mednarodno leto žensk (1996)
63. Janez Pavel II., Okrožnica Da bi bili eno (1996)
64. Janez Pavel II., Govori v Sloveniji (1996)
65. Janez Pavel II., Posinodalna apost. spodbuda Posvečeno življenje (1996)
66. Papeški svet za družino, Človeška spolnost – resnica in pomen (1996)
67. Janez Pavel II., Govor na 50. generalni skupščini OZN (1996)
68. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Luč z Vzhoda (1996)
69. Papeški odbor za medn. evhar. kongrese: Evharistija in svoboda (1997)
70. Janez Pavel II., Papeški svet za družino, Zakrament sprave (1997)
71. Papeški svet za družino, Priprava na zakon (1997)
72. Papeški svet za družbeno obveščanje, Etika oglaševanja (1997)
73. CEI, Direktorij družinske pastorale za Cerkev v Italiji (1997)
74. Navodilo o sodelovanju laikov pri službi duhovnikov (1998)
75. Splošni pravilnik za katehezo (1998)
76. Novi duhovni poklici za novo Evropo (1998)
77. Spominjamo se: Premišljevanje o holokavstu (1998)
78. Janez Pavel II., Apostolsko pismo Gospodov dan (1998)